

AKATEEMINEN
KIRJOITTAMINEN

PEKKA PÄLLI

Tervetuloa Akateemisen kirjoittamisen kurssille!

Kurssi on suunniteltu kauppatieteellisen alan opiskelijoille, ja se opastaa tieteellisen kirjoittamisen lainalaisuuksiin ja tekstiltä vaadittaviin muotoseikkoihin.

Tässä kurssimateriaalissa puhutaan paljon tutkielmista ja opinnäytteistä, joita kauppakorkeakoulussa edustavat ensisijaisesti kandidaatintutkielma (*en. Bachelor's thesis*) ja maisterintutkinnon tutkielma (*pro gradu, en. Master's thesis*). Nämä laajemat tieteellisen tekstin ja tyylilajin hallintaa vaativat työt ovat ensimmäisen vuoden opiskelijoille vielä tulevaisuudessa, mutta tämä yhden opintopisteen akateemisen kirjoittamisen kurssi on sijoitettu ensimmäiseen syksyyn siksi, että akateemisen kirjoittamisen taitoja – sekä oman tekstin tuottamisen taitoja että tieteellistä lukutaitoa – tarvitaan myös pienemmissä kurssitöissä ja akateemisessa opiskelussa ylipäättään.

Tämä pieni johdatusmuotoinen opintojakso on suomenkielinen, vaikkakin monet opinnäyte- ja kurssityöt tehdään myöhemmässä opintojen vaiheessa englanniksi. Akateemisen tekstin lainalaisuudet ovat kuitenkin pitkälti samoja kielestä riippumatta, ja tämä on ensimmäinen syy toteuttaa johdatus asiaan suomeksi. Toinen yhtä tärkeä syy suomenkieliseen toteutukseen on, että opiskelijan ja myöhemmin myös jo valmistuneen kauppatieteilijän on pystyttävä tuottamaan hyvää, koherenttia, selkeätä, luotettavaa ja johdonmukaista argumentaatiota sisältävää raportoivaa tekstiä (*myös suomeksi*) sekä opinnoissaan että myös työelämässä. Akateeminen kirjoittaminen on, lyhyesti sanoen, yliopisto-opinnoissa edellytettävä perustaito.

[Kurssin suorittamisesta on ohjeet kurssin kotisivulla.](#)

Pekka Pälli

1 Tutkiminen ja kirjoittaminen

- 1.1 Yleistä **1**
- 1.2 Akateeminen raportointi ja tekstin aikamuodot **2**

2 Tieteellisen tekstin ominaispiirteet **3****3 Tieteellinen perustelu**

- 3.1 Argumentaation perustavat **5**
- 3.2 Tekstin ja argumentaation sidosteisuuden keinoja **8**
- 3.3 Käsitteiden määrittely osana kirjoittamista ja argumentointia **9**

4 Tutkimusraportin tai tutkielman osat ja niiden sisältö

- 4.1 Tutkielman osat **11**
 - 4.1.1 Kansi, tiivistelmä ja sisällysluettelo **11**
 - 4.1.2 Johdanto **12**
 - 4.1.3 Teoria/kirjallisuuskatsaus **12**
 - 4.1.4 Empiirinen osa (=tulosesio) **13**
 - 4.1.5 Päättäntö **13**
- 4.2 Otsikoinnin tekniikkaa ja sääntöjä **14**

5 Akateemisen tekstin havainnollistaminen

- 5.1 Yleistä **16**
- 5.2 Taulukot ja kuviot **17**
- 5.3 Tekstin typografisia peruselementtejä **19**

6 Tieteellisen (akateemisen) tiedon löytäminen **20****7 Akateeminen tapa viitata (muihin) lähteisiin**

- 7.1 Mikä on tieteellinen teksti ja mikä käy lähteeksi? **23**
- 7.2 Viittaamisesta yleisesti **25**
- 7.3 Lähteiden (eli viitteiden) keskusteluttaminen ja lähdekritiikki **25**
- 7.4 Viitetekniikka pähkinänkuoressa: kaksi perustapaa **28**
- 7.5 Viittauksen muodollinen tekniikka: *Harvard-* ja *APA-*järjestelmä **28**

8 Lähdeluettelo 33**9 Oikeakielisyyseikkoja suomenkieliseen tekstiin**

- 9.1 Piste 38
- 9.2 Pilkku 39
- 9.3 Puolipiste 43
- 9.4 Kaksoispiste 43
- 9.5 Yhdysmerkki ja ajatusviiva 44
- 9.6 Lainausmerkit 45
- 9.7 Puolilainausmerkit 46
- 9.8 Numerot 46
- 9.9 Iso ja pieni alkukirjain 48
- 9.10 Lyhenteet 49
- 9.11 Yhdyssanat ja sanaliitot 50
- 9.12 Ongelmallisia viittaussuhteita tekstissä – pronomineista 53

1.1 Yleistä

Tutkiminen ja kirjoittaminen kulkevat käsi kädessä: kirjoittaminen on tutkimustyötä. Näin siitäkkin huolimatta, että luonnontieteellinen peruseriaate tieteeä on ee, että jotain asiaa tutkitaan, siitä saadaan jotain selville, tehdään johtopäätöksiä – ja sitten lopuksi ee, mitä on tutkittu ja miten, mitä tuloksia saatiin ja mitä johtopäätöksiä tuloksista voidaan tehdä, vain raportoidaan. Kirjoittamisen ajattelu vain raportointina ei kuitenkaan sovi yleisesti esimerkiksi yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Yhteiskuntatieteissä (*tässä hyvin laajasti ymmärrettynä*) kirjoittaminen on itsessään tietyllä tapaa tutkimuksen väline. Kirjoitettaessa tutkimusongelma täsmentyy, ja kirjoittaminen on myös keino lukea lähdekirjallisuutta. Kirjoitusprosessissa törmää nimittäin asioihin, joihin on etsittävä tietoa lähteistä.

Nimenomaan siksi, että kirjoittaminen on myös tutkimista, ei kirjoitusprosessia ole hyvä lykätä, vaan kirjoittaminen on hyödyllistä aloittaa mahdollisimman nopeasti jo tutkimusprosessin alkuvaiheessa.

Karkeasti voidaan katsoa, että tutkimusprosessi noudattaa seuraavaa kaavaa:

- Aiheen valinta
- Tutkimusongelman muodostaminen
- Teoreettisen viitekehyksen rakentaminen
- Empiirisen osan suunnittelu
- Aineiston keruu ja analysointi
- Päätelmien teko
- (*Raportin kirjoittaminen*)

Kaikki vaiheet siis edellyttävät kirjoittamista tai ainakin jonkinmoista kirjallista työskentelyä. Samoin ohjaus ja palaute ovat elintärkeitä kaikissa vaiheissa ja edellyttävät tietenkin tekstiä, jota kommentoida.

1.2 Akateeminen raportointi ja tekstin aikamuodot

Akateeminen kirjoittaminen ja tutkimuksen raportointi hyödyntää erityisesti preesensia ja imperfektiä, joiden suhde ei aina ole täysin selkeä. Seuraavassa on kuitenkin muutama perusvinkki asiasta:

- Jos raportoidaan yksityiskohtaisia tuloksia omasta tai muiden tutkimuksista, on yleensä luontevinta käyttää imperfektiä: *Vastaajista yli puolet piti yhteiskuntavastuuta merkittävänä osana liiketoimintaansa. Johnsonin ja Whalesonin (2018) tutkimuksessa löydettiin tilastollinen yhteys taloudellisen menestyksen ja...*
- Jos tuloksia raportoidaan yleistäen, on sekä preesens että imperfekti mahdollinen – aikamuodon käytössä on kuitenkin syytä olla johdonmukainen. Hienovarainen ero on, että imperfekti kohdistaa huomion selvemmin juuri tiettyyn asiaan, kun preesens suuntautuu (*periaatteessa*) enemmän yleistämiseen. Vrt. pieni ero seuraavissa tapauksissa, jotka molemmat mahdollisia: *Tutkimukseni tulokset osoittivat...* tai *Tutkimukseni tulokseni osoittavat...*
- Myös muun tutkimuksen esittämisessä on mahdollista nojautua jompaankumpaan aikamuotoon: *Liljeroosin (2017) tutkimus paljasti, että..., Liljeroosin (2017) tutkimus paljastaa, että...* Akateemisessa tekstissä kuitenkin preesensia suositetaan, kun lähteistä kirjoitetaan sellaisissa yhteyksissä, joissa korostuu lähdetiedon ”olemasaolo” ja varteenotettavuus sen kannalta, mitä kirjoittaja itse esittää. Esimerkiksi *Liljeroos (2017) väitti* olisi hieman kummallinen valinta tutkimuksen esittelyyn, kun sen sijaan *Liljeroos (2017) väittää* toisi esiin sen, että kyse on lähdetiedosta, jonka kanssa kirjoittaja keskustele. Toki silloin, kun kirjoittajan perspektiivi on esimerkiksi historiallisessa esittämisessä (*Milgramin 1960-luvun lopun (ks. Milgram, 1970) sähköshokkikokeet osoittivat, että...*), on imperfekti luonteva valinta. Perustapauksissa kuitenkin esimerkiksi muiden tutkijoiden havaintoja tai tuloksia esitettäessä on käytössä preesens. Esimerkiksi imperfektimuotoinen lause *Johtajan ja alaisen kehityskeskusteluita tutkineet Pälli ja Lehtinen (2014) huomauttivat...* on omituinen. *Huomauttavat* olisi luontevampi.
- Imperfektin ja preesensin lisäksi käytetään perfektiä tekstikontekstin mukaan eli sellaisissa yhteyksissä, joissa kirjoittaja aikamuodolla korostaa jonkin raportoidun asian (*esim. teorian tai näkökulman*) olevan edelleen voimassa mutta paikantaa sen samaan aikaan ”historiaan”: *esim. Roderick (2001) on esittänyt teorian, jonka mukaan...* Perfekti sopii yleisesti nimenomaan yhteyksiin, joissa näkökulmana on raportoida menneestä (*vaikka mennyt olisi edelleen relevanttia*).

Tieteellisen kirjoittamisen tarkoitus ei ole päästä väärinymmärretyksi neroksi. Sen sijaan tarkoitus on kommunikoida. Kaikella kommunikaatiolla – *jotta ymmärtäisimme toisiamme* – on oltava yhteiset pelisääntönsä, sovitut merkitykset. Tiedekin on eräs kulttuuri tai elämänmuoto, ja tieteessä yhteisten pelisääntöjen noudattaminen on huomattavan tärkeää juuri tieteen keskeisen tehtävän kannalta, eli teoreettisten ajatusten, empiiristen tulosten, erilaisten selitysten (*miksei varteenotettavien kysymystenkin*) välittämisessä tiedeyhteisössä ja yhteiskunnassa laajemminkin. Mikäli tätä periaatetta ei noudateta tai siinä ei onnistuta, tiede jää noteeraamatta, ymmärtämättä ja käyttämättä.

Tiedeyhteisö on myös huomattavan monikulttuurinen; tieteen lukijakunta koostuu monen ikäisistä, eri alueilla asuvista, eri tavoin poliittisesti ajattelevista, erilaisiin uskontokuntiin kuuluvista jne. Tämä monimuotoisuus lisääntyy hurjasti, kun ajatellaan globaalia tiedeyhteisöä, johon useimpien alojen ammattitutkijat Suomessakin kirjoituksensa kohdistavat. Mutta ollaan sitten Suomen rajojen sisällä tai globaalissa tiedeyhteisössä, tiedeyhteisöön kuuluvia yhdistää *”saman kielen”* puhuminen. Sama kieli tarkoittaa samoja pelisääntöjä esimerkiksi siitä, millaisin tavoin johtopäätöksiä tehdään ja millaiseen todistusaineistoon tulokset voidaan perustaa, sekä siitä, miten tutkimus raportoidaan luotettavasti.

Tieteellinen rekisteri onkin sekin myös sosiaalinen ilmiö, ja siihen pätevät samat lainalaisuudet kuin muihinkin kielenkäytön ja muun inhimillisen toiminnan sosiaalisiin normeihin (*pukeutuminen, pöytätavat*). Tieteellisen työn lukijat – siis myös opinnäytetyön arvostelijat ja kurssien opettajat – ovat tottuneet lukemaan tietäntyyppistä tekstiä. Jos käsillä oleva teksti poikkeaa alan odotuksenmukaisesta, sen uskottavuus saattaa lukijan silmissä vähetä, vaikka päätelmät olisivatkin sinänsä oikeita.

Hyvää akateemista tapaa edustavalle tekstille voidaan yleisesti esittää seuraavat vaatimukset:

- **Teksti on hyvää yleiskieltä.** Hyvä yleiskieli on vaadittu tieteellisen tekstin ominaisuus. Hyvän yleiskielen vaade liittyy myös jäljempänä mainittuihin vaatimuksiin täsmällisyydestä ja yksiselitteisyydestä. Taitava kirjoittaja voi toki ottaa vapauksia omaan tekstiinsä, mutta vapauksien otto vaatii erittäin hyvää tyyliä ja kirjoittamisen kokemusta. Hyvään yleiskieleen kuuluu myös huoliteltu, viimeistelty kieli. Akateeminen teksti on ja sen tulee olla kieliasultaan moitteetonta. Lööntivirheet, perusluontoiset kieliopin vastaisuudet tai epäselvät ja ymmärtämistä vaikeuttavat rakenteet syövät uskottavuutta ja luotettavuutta.

- **Teksti on tyyliältään neutraalia.** Tieteellinen teksti hyödyntää sellaisia tekstin valintoja, jotka ovat mahdollisimman neutraaleja. Esimerkiksi sanonnan tapojen värikkyyks voi toki olla suurikin hyve, mutta tavoitteena ja yleisenä hyveenä on silti neutraali ja asiansa ”*kylmän viileästi*” raportoiva selkeä, neutraali teksti.
- **Teksti on epäpersoonallista.** Tekstin epäpersoonallisuus on sekin tärkeä tieteellisen tekstin hyve. Hyvä tieteellinen teksti vakuuttaa lukijansa siitä, että kirjoitettu asia, ei kirjoittaja, puhuu puolestaan. Tieteellisen tekstin epäpersoonallisuus ilmenee esim. siten, että kirjoittaja ei kerro itsestään tai henkilökohtaisista mielipiteistään. Myös minä-muotoisuutta (*yks. 1. persoona*) usein kaihdetaan. Kaihtelun ei kuitenkaan tarvitse olla kategorista, aivan hyvin voi kirjoittaa esim. Tässä tutkimuksessa tarkastelen... Kuitenkin esim. seuraava lause olisi parempi passivoituna: Taulukosta voin havaita (*1. persoona*)...Taulukosta voidaan havaita (*passiivi*).
- **Teksti on ilmaisultaan täsmällistä ja yksiselitteistä.** Kuten koko tutkimusprosessissa, myös tieteellisessä kirjoittamisessa arvostetaan tarkkuutta, joka näkyy ilmauksen täsmällisyydessä. Ei pidä luottaa ns. hyväntahtoisen lukijan periaatteeseen, vaan se mikä voidaan toisin ymmärtää, usein myös toisin ymmärretään. Esimerkiksi määriä luonnehtivissa ilmauksissa on hyvä pyrkiä täsmällisyyteen: täytesanan luonteisesti käytetyt enimmäkseen, usein, harvoin, joskus jne. herättävät kysymyksiä kuten kuinka usein?, kuinka harvoin? jne. Tervettä järkeä toki saa käyttää – mitenkään kiellettyjä ja huonoja eivät kyseiset ilmaukset tietenkään ole.
- **Teksti on objektiivista.** Tieteellinen teksti – *kuten koko tutkimuskin* – pyrkii objektiivisuuteen. Tekstin tasolla tämä tarkoittaa sitä, että esitetyt väitteet perustellaan, eikä tekstissä esitetä henkilökohtaisia arvoja tai kannanottoja. Mikäli näin tehdään, tulisi käyttää tieteellisen todentamisen keinoja. Tosin on kuitenkin olemassa tieteenaloja, esimerkiksi nk. kriittistä tutkimusta, joka korostaa esim. tutkijan arvojen auki kirjoittamista. Nämä alueet herättävätkin helposti keskustelua siitä, saako tieteessä ottaa kantaa ja millä tavoin. Tiukkoja sääntöjä tähän asiaan ei ehkä voi asettaa, kunhan tutkimuksen tekijä muistaa objektiivisuuden tulkinnoissa ja tutkimusotteessaan, omista mielipiteistään ja haluistaan huolimatta.

Tieteessä (*sen perinteisessä määrittelyssä ja ihanteessa*) ovat lähtökohtana faktat, tosiasiat. Tieteellinen kieli kertoo tosiasiat, kerrotaan vain todistettavissa olevasta. Tausalla on tieteenihanne, jonka mukaan asiat voidaan todistaa ja tutkimus perustella, ei vain esimerkiksi väittää.

3.1 Argumentaation perustavat

Tutkimus voidaan perustella:

1. Tekemällä loogisia johtopäätöksiä syy–seuraus-suhteista.

Tieteessä, kuten kaikessa muussakin argumentoinnissa, on paljon sellaista, joka hyväksytään ja tiedetään jo arkitiedon tai yleisen logiikan pohjalta. Loogisten johtopäätösten teko onkin tällaisen yleisesti tiedettyjen logiikkojen näyttämistä ja oman tarkastelun sitomista niihin. Päättelyn loogisuudessa ja retorisessa onnistuneisuudessa on kyse siitä, ovatko valitut premissit (*eli perusteet, jotka voivat olla joko eksplisiitisti esiin nostettuja ja määriteltyjä tai ”kaikkien tiedossa”*) uskottavia ja ovatko premissien pohjalta tehdyt johtopäätökset loogisia (*jos eivät ole, on kyse argumentaatiovirheestä*).

Esimerkki:

Kuvitellaan gradu, jossa puhutaan yhteiskuntavastuusta. Voisi olla, että avoimesti ja lähteisiin viitaten alussa kirjattaisiin premissi 1 (*ks. alla*). Jossain myöhemmässä vaiheessa todettaisiin premissi 2. Tällöin kirjoittaja tulisi tehneeksi selväksi (*vaikkei sitä sanoisikaan suoraan*) johtopäätöksen. Argumentaatiovirhe olisi taas kyseessä, jos kirjoittaja toteaisi premissit 1 ja 2 ja vieläpä argumentoisi niiden oikeellisuuden puolesta, mutta tulisi kuitenkin syystä tai toisesta korostaneeksi, ettei yhteiskuntavastuun raportoinnissa ole kyse voitontavoittelusta. Eri asia on se, että mahdolliset esioletuspremissit voidaan tutkimuksen kautta osoittaa vääriksi!

- **Premissi 1:** Kaikki yrityksen toiminnot perustuvat voitontavoitteluun
- **Premissi 2:** Yhteiskuntavastuun raportointi on yrityksen toimintaa
- **Premissi 3:** Yhteiskuntavastuun raportoinnin perustana on voitontavoittelu
(*johtopäätös deduktiivisen päättelyn kautta, looginen syllogismi*)

Yleisesti ja hieman yksinkertaistavasti voi sanoa, että tiedettä edustava akateeminen tutkimus (ja sen esittävä kirjallinen tuotos) perustuu jompaankumpaan seuraavista tieteellisen päättelyn logiikkaan:

- **Deduktiivinen** (*yleisestä yksityiseen*) päättely koostaa vanhaa tietoa.
- **Induktiivinen** päättely (*yksityisestä yleiseen*) on tapa tuottaa uutta tietoa. Varsinaisessa empiirisessä tutkimuksessa induktiivinen malli on yleisempi. Induktiivisen päättelyn sääntöihin liittyy usein olennaisesti havaintojen määrien riittävyys. Joka tapauksessa tieteellisen tekstin laatija argumentoidessaan usein nojaa vähintäänkin jonkinlaisiin alustaviin induktiivisiin päätelmiin.

2. Perustaen johtopäätökset valittuun tieteelliseen kehykseen.

Johtopäätökset ja muut tulkinnat pitää suhteuttaa siihen teoreettiseen kehykseen, johon tutkimus perustuu.

Esimerkki:

Kuvitellaan tutkimus, joka tarkastelee johtajuutta esim. haastattelupuheita aineistonaan käyttäen, ja kuvitellaan että kirjoittaja seuraa sellaista teoreettista ja metodologista mallia, jossa ihmisten puhetapojen nähdään rakentavan asioita (*sosiaalinen konstruktionismi*). Tällöin teoria vaatii sen, että haastateltavien puheista ei tutkita sitä, mitä he ehkä tarkoittavat vaan sitä, millainen kuva johtajuudesta heidän puheidensa perusteella nousee esiin. Teorian ja tutkimusmenetelmän vaikutus tulee tässä esimerkissä siitä, että mainitussa tutkimusotteessa ei katsota päästävän ihmiseen pään sisään, vaan esimerkiksi mielipiteitä katsotaan kielellisenä toimintana tilanteessa.

Käytännön sanoituksena olisi siis kuvitteellisessa esimerkissämme virheellistä ja heikkoa argumentaatio sanoa vaikkapa *”Haastateltavan mielestä edestä johtaminen on paras johtamisen malli”*. Sen sijaan vaikkapa tulkinta *”Haastateltavan puheessa johtajuus rakentuu edestä johtamisen periaatteelle”* voisi sopia kuvitteellisen esimerkkimme edustamaan tieteelliseen viitekehykseen.

3. Vetoamalla muihin tutkimuksiin. (Ks. luvut 7 ja 8 viitetekniikasta ja lähteistä.)

Tutkiminen on sekä kirjoittamista että lukemista. Hyvä akateeminen teksti osoittaa sen, että tekijä on ymmärtänyt lukemaansa, osaa käyttää muiden tutkimusten tietoja ja suhteuttaa niihin oman sanottavansa.

4. Esittämällä määrällisiä seikkoja: *kvantitatiivisuus*.

Tällöin raportoidaan määrällistä dataa vasten; argumentaatio perustuu määrällisiin seikkoihin. Metodologian rajoitukset on raportoitaessa otettava huomioon.

5. Esittämällä laadullisia seikkoja: *kvalitatiivisuus*.

Laadullisen tutkimuksen aineistot ovat lähinnä edustavia näytteitä, ja niiden tulkin-
nassa korostuu yksittäistapausten tärkeys (*vaikkakin myös laadullinen tutkimus pyrkii
yleistämään. Kaiken tutkimuksen mielekkyys on yleistäminen.*)

Heikko argumentaatio on usein seurausta onnahduksista jo(i)llan edellä mainitu(i)lla
tieteellisen argumentaation alueista. Vielä erikseen voida mainita joidenkin kirjoit-
tajien helmasynti, joka on pudotella tekstiin käsitteitä tai asiakokonaisuuksia, joiden
liitos edellä esitettyyn on epäselvä (*vaikka se olisi kirjoittajalle itselleen selvä*). Tämä liit-
tyy kirjoitustekniikkaan siten, että kirjoittajan olisi syytä pystyä katsomaan esimer-
kiksi siirtymään tekstikappaleesta tai asiakokonaisuudesta toiseen kysyen itseltään,
onko logiikka sellainen, että sitä voivat muutkin seurata. Joskus lukijaa täytyy auttaa
metatekstillä, jolla sidotaan yhteen kappaleita ja myös lukuja.

Esimerkki:

Asuntojen markkinoinnissa Suomessa on siirrytty yhä enemmän mielikuvamark-
kinointiin (Öhman & Salenius, 2018), jonka taustalla voidaan nähdä yleinen siirtymä
kohti mielikuvien merkitystä kuluttajamarkkinoinnissa. Vastaava ilmiö on ollut
pitkään näkyvissä esimerkiksi autoalan markkinoinnissa, joka jo 1950-luvun Yhdys-
valloissa alkoi järjestelmällisesti hyödyntää ydinperhearvojen kuvallista esittämistä
(Harewood, 2001).

Mainonnan eettisyys onkin tullut jatkuvasti tärkeämmäksi puheenaiheeksi yhteis-
kunnallisesti niin meillä Suomessa kuin muuallakin (Bram, Stoker & Count, 2014;
Gunnarsson, 2017; Öhman & Salenius, 2018). Useat tutkimukset ovatkin osoittaneet,
että mainonnan eettisyys on myös yrityksille hyödyllinen asia (Jenkson, 2003; Lines,
Hodgson & Jones, 2010; Gunnarsson 2010; Gunnarsson & Andersson, 2011).

Lienee ilmiselvää, että lukija putoaisi tällaisessa tekstissä ja kysyisi, miten tuo edel-
tävä kahdesta kappaleesta liittyy mainonnan eettisyyteen. Kirjoittajalle voisi ajatuk-
sellinen liitos olla selvä. Mutta esim. tällainen tekstinpätkä vaatisi parempaa lukijalle
näyttämistä. Jo pelkästään se, että toisen tekstikappaleen lause alkaisi siten, että
asian kerrottaisiin liittyvän mainonnan eettisyyteen, auttaisi. (*Ja tietenkin mielellään
tämän lisäksi kerrottaisiin, miten...*)

3.2 Tekstin ja argumentaation sidosteisuuden keinoja

Metateksti on muutoinkin akateemisen tekstin tärkeä ominaisuus: Esimerkiksi johdannon tekstissä usein kerrotaan, miten jäljessä tuleva teksti etenee, millaisia osia siinä jne. Usein esimerkiksi opinnäytteiden lukujen alussa on johdattelevaa metatekstiä, jolla selvennetään kyseisen luvun rakennetta ja tarkoitusta. Seuraavassa on keksitty esimerkki, jossa (*teoria*) luku käsittelee henkilöstönhallintaa, ja aloittava kappale olisi metatekstiä, jossa luvun sisältöä selvennettäisiin.

Esimerkki:

Henkilöstönhallinnan teoriatausta

Tarkastelen seuraavaksi aiempaa tutkimusta henkilöstönhallinnasta erilaisten johtamisteorioiden valossa. Aloitan katsaukseni henkilöstönhallinnan tutkimusalueeseen alan varhaisesta kehittämisestä, minkä jälkeen...[jatkuu]

Tällaiset metatekstit ovat siis usein tarpeellisia, mutta metatekstiä ei tulisi kirjoittaa kaavamaisesti joka paikkaan ajatuksella ”*metateksti pitää olla*”. Se pitää olla silloin, kun se on tarpeellinen lukijaa ohjaamaan. Ei ole järkeä esimerkiksi kirjoittaa otsikon ”*Kirjallisuuskatsaus*” alle metatekstiä ”*Tämä luku on kirjallisuuskatsaus, jossa tarkastelen tutkimusaiheeni kirjallisuutta*”... Koska ytimekkyys on aina akateemisen tekstin hyve, on hyvä vältellä myös sellaista turhaa metatekstiä, jonka voisi sanoa ytimekkäämin. Esimerkiksi lauseen Tutkimuksessani pyrin tarkastelemaan sijasta parempi olisi Tutkimuksessani tarkastelen.

Metateksti on yksi niistä keinoista, jolla tekstiin luodaan sidosteisuutta, ja sidosteisuus on ylipäätään tärkeä tekijä tekstin luettavuuden ja argumentaation sujuvuuden kannalta. Metatekstin lisäksi sidosteisuutta luovat yhtenäinen sanasto ja käsitteistö (*esim. että samasta asiasta käytetään johdonmukaisesti samaa käsitettä*), tekstiä sitovat pronominit (*joilla viitataan aiempaan tai tulevaan, pronominiin viittaussuhteissa kuitenkin oltava tarkka, ks. myös luvun 9 lopussa oleva osio pronominiin viittaussuhteista*) sekä asioiden välisiä suhteita osoittavat konjunktiot ja partikkelit (*esim. mutta, vaikka, sillä, koska – -kaan, -kään, -kin, -han*).

3.3 Käsitteiden määrittely osana kirjoittamista ja argumentointia

Tieteellisessä työssä tarvitaan käsitteiden määrittelyä, ja käsitteellistäminen kuuluu olennaisesti tieteelliseen ajattelutapaan. Erotuksena arkiajatteluun, jossa tällaista käsitteiden määrittelyn tarvetta ei ole, on se, että arkiajattelussa – tai pikemminkin arkikielessä – ei ole tarvetta, tai on harvoin tarvetta, sellaiseen eksaktiuteen, jossa tiukat ja pitävät määrittelyt olisivat tarpeellista.

Oman tieteenalan käsitteellinen hallinta on tärkeä osa akateemista kompetenssia: tutkija kiinnittää käsitteitä määrittelemällä ja niitä systemaattisesti käyttämällä tutkimuksensa teoriaperustaan ja tieteellisen paradigmaan, jonka hän on valinnut.

Käsitteiden määrittelyn tarkkuutta, tapaa ja määrää ohjaa myös se, millainen tieteenlinen tutkimus on kyseessä ja millainen on tutkimuksen ”vastaanottaja”. Esimerkiksi tiedettä popularisoivassa julkaisussa määrittelyn tarve on suuri, sillä vastaanottajalla ei voi olettaa olevan asiantuntijatietoa käsiteltävästä aiheesta. Samoin määrittelyn tarkkuuden ja määrittelyn määrän tarve on suuri opinnäytetyössä, kuten kandidaattitutkielmassa ja pro gradu -tutkielmassa, joissa vastaanottajalla ja tarkastajalla on oletettavasti jopa enemmän tietoa aiheesta kuin kirjoittajalla. Väliin voi katsoa jäävän esimerkiksi tieteellisen artikkelin, joka kirjoitetaan asiantuntijayleisölle ja vertaisille.

Tieteellisessä tekstissä olennaista on valita määritelmät ja pitää kiinni niistä, eli kirjoittaja valitsee ja perustelee käyttämänsä määritelmän ja käyttää johdonmukaisesti samaa määritelmää läpi työnsä. Haittaavaa sekavuutta ja epä tietoisuutta siitä, onko kirjoittaja ymmärtänyt kyseessä oleva kohdeilmiötä ja siihen kohdistuvaa tutkimusta, tuo tekstiin se, jos työssä käytettävät määritelmät eivät kommunikoi toistensa kanssa. Käsitteen saa kyllä määritellä vaikkapa eri tavoin kuin se on määritelty aiemmin esimerkiksi tutkimuskirjallisuudessa, mutta tällöin on perusteltava määrittelyn ero ja pystyttävä näyttämään myös käytännössä, miksi juuri tietty määrittely on tarpeellinen.

Usein joudutaan pohtimaan, millaiset käsitteet pitää määritellä. Yksiselitteistä vastausta tähän ei ole, mutta suuntaa-antavasti voidaan sanoa seuraavaa:

- Tavallisesti tutkimuksen keskeisten käsitteiden määrittely riittää.
- Tieteenalan perusopetuksessa käytettyjä käsitteitä ei tarvitse määritellä, ellei joku niistä ole tutkimuksen kohteena.

On hyvä varoa sitä, ettei käsitteiden määrittelyssä sorru ”*kaikkihan tämän tietävät*” -ajatteluun. Jos tutkielman tekijän keskeinen käsite olisi vaikkapa globalisaatio, saattaisi hän miettiä, että eiköhän sen merkitys ole kaikille yleissivistyksessäkin tuttu. Tieteen kannalta esimerkiksi globalisaatio-käsite on kuitenkin niin lakea ja siihen on mahdollista liittää niin monia näkökulmia, että kunkin tutkijan, jonka tutkimuksessa käsite globalisaatio merkityksellistyy, on tavalla tai toisella otettava osaa käsitteen määrittelyyn.

On olemassa kahdenlaisia määritelmiä, joita kumpiakin tarvitaan tilanteen ja määrittelytarpeen mukaan:

- **Nominaalmääritelmä** ilmaisee sopimuksen siitä, että sana tai symboli tarkoittaa samaa kuin toinen sana. Esim. Tasapainotettu tulokortti tarkoittaa samaa kuin tasapainotettu mittaristo.
- **Reaalimääritelmä** kertoo käsitteen olennaisista piirteistä. Esim. Tasapainotettu tulokortti on johtamis- ja mittaamiskäytäntö, johon määritellään visioon ja strategiaan pohjautuvat strategiset päämäärät ja niiden saavuttamisen mittarit.

Vaikka nominaalmääritelmiä tarvitaan erityisesti suhteutettaessa eri koulukuntien käyttämiä käsitteitä, ei käsitteiden määrittely kuitenkaan saisi jäädä vain nominaaliselle tasolle.

Klassinen sisältöjako, johdanto – käsittelyosa – päätäntö, pätee hyvin tutkimukseen kuin tutkimukseen. Käsittelyosasta voidaan vielä jakaa kahtia teoriaosuus (usein toteutetaan muodossa (*ja nimellä*) ”kirjallisuuskatsaus”) ja empiirinen, oman aineiston analyysit sisältävä osuus. Hyvin monissa tutkielmissa järjestys on se, että johdannon jälkeen on teoriaosuus, joka jälkeen on varsinainen aineistonkäsittelyosuus. Tarkempi jäsenitys (*dispositio*) syntyy työn kuluessa.

4.1 Tutkielman osat

4.1.1 Kansi, tiivistelmä ja sisällysluettelo

Erilaisiin tutkielmiin ja raportteihin (*on kyse sitten varsinaisesta tutkielmasta tai esimerkiksi jonkin kurssin ryhmätyönä tehdystä raportista*) on tapana – ennen varsinaista tekstiä – liittää alkuun seuraavat osat, kukin omalle sivulleen:

- **Kansilehti**, jossa työn nimi, kirjoittajan tai kirjoittajien nimet (ja op.numerot), kurssin tai tutkielman koodi ja nimi.
- **Tiivistelmä**, jossa esitellään lyhyesti työn aihepiiri ja tarkoitus, (*tutkimuskysymys/ tutkimustehtävä*), (*mahdollinen*) aineisto, menetelmät, saadut keskeiset tulokset ja niistä tehtävät johtopäätökset (*ks. esimerkkikuva alla*). Joissakin yhteyksissä, varsinkin jos kyseessä on esimerkiksi case-yritykselle suunnattu työ, kirjoitetaan (*akateemisen*) tiivistelmän sijasta ja/tai sen lisäksi nk. *Johdon tiivistelmä* (*Executive Summary*), jonka tarkoituksena on tukea johdon päätöksentekoa. Sen ero akateemiseen tiivistelmään on lähinnä se, että toisin (*ja enemmän*) kuin tutkielman akateemisessa tiivistelmässä (*Abstract*) tehtävänä on vakuuttaa lukija tutkimuksen hyödyllisyydestä talouselämän ja/tai liiketoiminnan käytännön sovelluksissa ja suostutella hänet ”*ostamaan*” tutkimustulokset.

Johdon tiivistelmän pikaohje: Laadi tekstisi selkeästi jäsennellen ja käytä sisältöä kuvaavia väliotsikoita: esittele tutkimuksesi tulokset ja hyödyt, osoita hyötyjen todenperäisyys, kohdenna hyödyt juuri kyseiselle kohderyhmälle ja suosittele ratkaisua osoittamaasi ongelmaan.

- **Sisällysluettelo**, jossa lukujen nimet numeroidaan

Katso esimerkkejä kansilehdistä, tiivistelmistä ja sisällysluetteloista täältä (*Kauppakorkeakoulun maisterintutkinnon tutkielmat*): <https://aaltodoc.aalto.fi/handle/123456789/127>

4.1.2 Johdanto

Johdannossa esitetään (*lyhyesti*) seuraavat asiat

- ”Motivaatio” työlle (*esim. miksi aihe on valittu*)
- Mihin tieteenalaan ja mihin tieteelliseen viitekehykseen tutkimus kuuluu?
- Mihin työllä pyritään?
- Mitä aineistoa on käytetty?
- Millä keinoin työ on suoritettu (*metodi*)?

Johdannossa esitellään myös keskeiset käsitteet ja termit, joita tutkimuksessa käsitellään. Mikäli jokin käsite on itsessään teoreettisesti hyvin laaja ja työssä keskeinen, siitä tietenkin voi olla jopa oma teoreettinen lukunsa. Tästä huolimatta jo johdannossa tällainen keskeinen käsite/käsitteet on hyvä ainakin lyhyesti esittää.

Tutkielmankin, kuten minkä tahansa akateemisen tekstin, johdantoon voi soveltaa John Swalesin (1990) esittelemää **CARS**-mallia (*CARS = Create a Research Space*).

CARS-malli

1. Perustetaan alue, jolla liikutaan
2. Osoitetaan aukko tällä tutkimusalueella
3. Esitetään keinot ja päämäärät, joilla aukko otetaan haltuun.

Itse kirjoittamisen kannalta mielenkiintoinen ja tärkeä havainto on se, että kyseiset kolme kohtaa näkyvät, tai hyvässä johdannossa niiden tulisi näkyä, jo kirjoittamisen tavoissa. Kirjoittajan olisikin hyvä lukea myös omaa tekstiään pohtien, tulevatko sieltä näkyviin mainitut kohdat.

4.1.3 Teoria/kirjallisuuskatsaus

Teoriaosa (*tai kirjallisuuskatsaus*) muodostuu vähintään yhdestä luvusta, jossa valotetaan tutkittavaan ilmiöön olennaisesti liittyvää teoriataustaa ja/tai esitetään se, mitä aiempi tutkimus käsiteltävästä asiasta tietää. Tämä osa vaatii siis nimenomaan sel- laista tutkimustyötä, jossa luetaan aiheeseen liittyviä tutkimuksia ja referoidaan niitä siten, että kokonaisuudesta koostuu koherentti tieteellinen katsaus aiheesta olemassa olevaan ja oman tutkimustehtävän kannalta olennaiseen tutkimustietoon.

Esimerkki:

Kuvitellaan, että opiskelija on kiinnostunut kirjoittamaan (*tutkielman tai kurssityön*) vaikkapa aiheesta ”*työntekijäkokemus liiketoiminnan kannalta*”. Tarkemmin opiskelija olisi tullut tulokseen, että hän haluaa löytää vastauksia kysymyksiin kuten: millaista taloudellista tai sosiaalista tai yhteiskunnallista merkitystä työntekijäkokemuksella on? Tällöin olisi loogista haeskella tutkimuksia aiheesta: esim. miten työntekijäkokemusta on määritelty, mitä sen merkityksestä on sanottu tai millaisia tuloksia (*ja mihinkin liittyen*) on saatu tutkimuksissa, jotka ovat asiaa tutkineet tai ainakin sivunneet. Näistä aiemmista tutkimuksista koostettaisiin siis katsaus aiempaan tutkimukseen, ja tämä katsaus sisältäisi jo hyvin pitkälti tiedon asiasta – mutta tämä tieto olisi ja sen tuleekin olla ei-omakohtaista. Opiskelijan tutkimuksen empiirinen eli omaan aineistoon perustuva osa – joka voisi tietysti olla aineistoltaan monenlainen – sitten raporttoisi omat tulokset asiasta, ja lopuksi päätännössä opiskelija suhteuttaisi omat tuloksensa niihin tuloksiin ja teoreettisiin näkemyksiin, joita hän on esittänyt teoria-osassa/kirjallisuuskatsauksessa.

4.1.4 Empiirinen osa (=tulososio)

Empiirinen, tekijän omaan analyysiin ja aineistoon perustuvat tulososio (*usein otsikoidaan esim. Tulokset, en. Findings tai Results*) osa on useimmiten tutkielman laajin osa. Se esittelee saadut tulokset ja analyysin. Tulososiota edeltää osio, jossa selvennetään käytetyt menetelmät ja aineisto.

4.1.5 Päätäntö (*usein nimetään esimerkiksi nimellä ”Lopuksi”*)

Päätäntö (*diskussio*) sisältää parhaimmillaan tutkimustulokset tiivistetysti sekä tutkimusongelman ratkaisun. Hyvä päätäntö suhteuttaa saadut tulokset ja koko tutkimuksen myös laajempaan tieteelliseen kenttään. Usein tutkielmien päätännön lopuksi vielä kirjoitetaan, miten työtä voisi jatkaa tai laajentaa. Samoin moniin päätäntölukuihin liitetään usein tutkimuksen rajoituksia, ja aiheen ja tulosten niin salliessa tutkielmien ja raporttien päätöslukuun saatetaan liittää suosituksia tai kuvauksia siitä, mitä/ketä/millä tavalla tutkimus hyödyttää.

4.2 Otsikoinnin tekniikkaa ja sääntöjä

Pääotsikon olisi hyvä olla mahdollisimman informatiivinen mutta riittävän yksiselitteinen. Otsikkoon ei kuitenkaan tule laittaa liikaa yksityiskohtaista informaatiota – tarvittaessa pääotsikkoa voi täsmentää alaotsikolla.

Periaatteessa suositetaan lyhyitä nominatiivimuotoisia (*perusmuotoisia*) otsikkoja. Myös elatiivimuotoisia (*esim. Xxx Oyj:n sijoittajaviestinnästä*) ja partitiivimuotoisia (*Xxx Oyj:n sijoittajaviestintää*) otsikkoja käytetään joskus, ja ne saattavat sopia joihinkin yhteyksiin. Elatiivi- ja partitiivimuotoisuus kuitenkin usein epämääräistää, sanotaan jotain, mutta ei kattavasti, asian liepeiltä. Mutta esimerkiksi tässä yhteydessä otsikkoa ”*Otsikoinnin tekniikkaa ja sääntöjä*” ei ehkä voida pitää liikaa epämääräistävänä.

Pääotsikon lisäksi nominatiivimuotoisuus on yleensä vakuuttavinta myös lukujen (*ja niiden alalukujen*) otsikoissa.

Otsikoinnissa pyritään taloudellisuuteen, symmetrisyyteen ja (riittävään) informatiivisuuteen:

- Taloudellisuus: turha toisto pois; sanotaan se, mikä on riittävää suhteessa koko pääluvun kontekstiin.

Esimerkki:

- 2 Diskurssianalyysi
 - 2.1 Diskurssianalyysin teoreettinen tausta
 - 2.2 Diskurssianalyysin metodologiset välineet
 - 2.3 Diskurssianalyttisen metodin sovellukset

Parempi olisi esim.

- 2 Diskurssianalyysi
 - 2.1 Teoreettinen tausta
 - 2.2 Metodologiset välineet
 - 2.3 Sovellukset

- Symmetrisyys. Sisällysluettelon tasapaino: luvuissa mielellään suurin piirtein yhtä paljon alalukuja. Lukujen tulisi mielellään olla myös tekniikaltaan ja tyyliltään samankaltaisia.

Tärkeä pikkuseikka: Ei saa olla yksinäistä alalukua, aina pääluvun alla vähintään kaksi lukua.

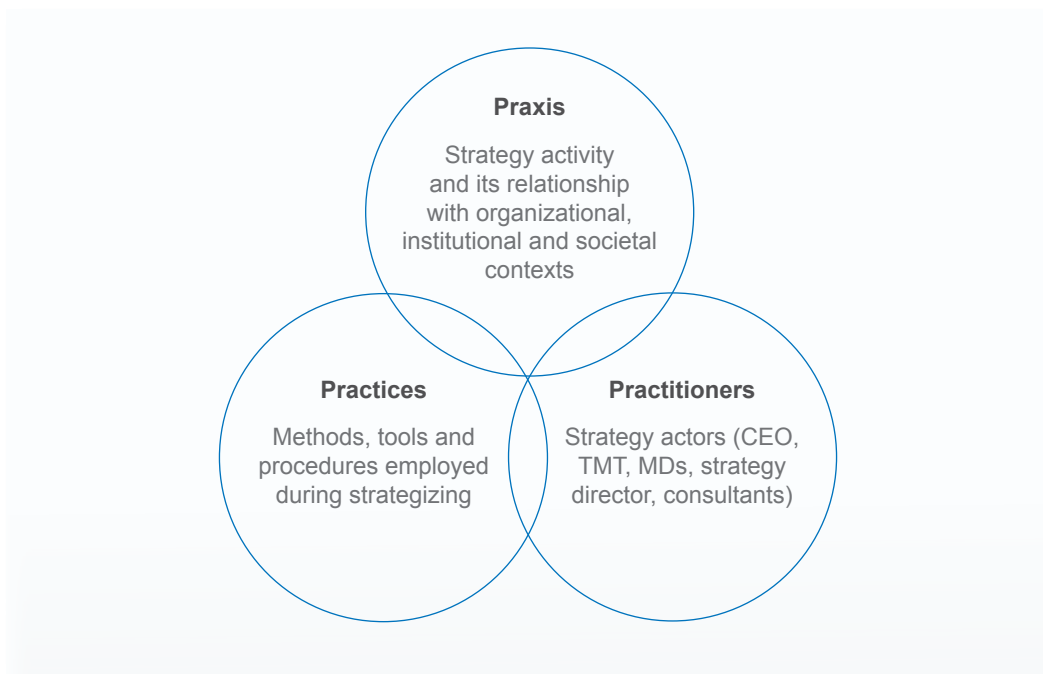
Informatiivisuus

- Selkeys
- Lyhyys, tiiviys, eksaktius
- Ei mielellään lyhenteitä
- Muun kuin suomenkielisiä sanoja vain erityistapauksissa
- Moniselitteisyyttä ja esim. huumoria syytä kaihtaa
- Objektiivisuus

Tutkielman lukujen otsikoiden ei tulisi ottaa kantaa tai välittää arvoja. Toisin kuin esimerkiksi tiedotteissa tai lehtijuttujen otsikoissa, ei tieteellisen tekstin otsikoissa ole tapana käyttää predikaattiverbejä, jotka jo suoraan *”väittäisivät”* jotain: esim. otsikko *”Politiikka on viihteellistynyt”* ei sopisi akateemiseen tekstiin, vaan sen sijasta tulisi olla otsikon olla esimerkiksi muotoa *”Politiikan viihteellistyminen”*.

5.1 Yleistä

Vaikka havainnollistaminen tieteellisessä tekstissä liitetään tutkimustulosten raportointiin tai aineiston empiiriseen analyysiin, on hyvä muistaa, että se liittyy oikeastaan kaikkeen esittämiseen. Teorian esittelyn ja teoreettisen tekstin kirjoittamisen yhteydessä se voi tarkoittaa esimerkiksi asioiden kirjoittamista niin, että mukana on sopivasti konkretisoivia esimerkkejä tai muuta ainesta, jolla avataan ajattelua lukijalle. Havainnollistuksina voivat toimia myös vaikkapa erilaiset kuvalliset hahmotukset joistakin teoreettisesti esitetyistä asioista.

KUVA / *Esimerkki teoreettisen asian kuvallisesta hahmotuksesta.*

Aineiston analyysissa käytetään esimerkkejä sillä tavoin kuin metodologia ohjaa tekemään. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa esitetään usein esimerkiksi taulukoita ja kuvioita – usein havainnollistamisen vuoksi kumpiakin samasta asiasta. Joskus numeerista ja tilastollista dataa käyttävään tutkimukseen sopivat mausteeksi myös esimerkiksi haastattelut tai otteet erilaisista teksteistä, vaikka ne eivät olisikaan itse aineistoa.

Vastaavasti kvalitatiiviseen tutkimukseen voivat joskus sopia jonkin asian määrälliset esitystavat, vaikka varsinaisesti määrällisestä tutkimuksesta ei olisi kysymys. Ja vaikka kyse ei olisi määristä, on usein hyvä havainnollistaa esimerkiksi löydöksiä koostamalla vaikkapa keskeiset aineistosta löydettyt teemat esiin taulukkomuotoisesti.

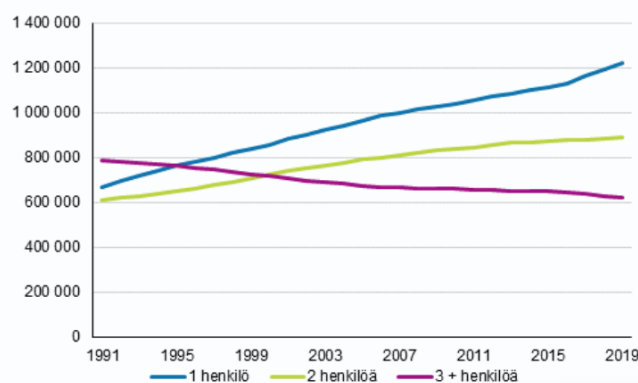
Kvalitatiivisia aineistoja ovat tyypillisesti esimerkiksi keskustelut, haastattelut tai erilaiset tekstit. Tyypillisesti niitä käytetään niin, että itse tekstissä on riittävä määrä otteita aineistosta, ja näillä otteilla kuljetetaan tutkielman juonta eteenpäin.

5.2 Taulukot ja kuviot

Taulukot esittävät (*yleensä*) numeerista ainesta. Ne on numeroitava ja otsikoitava. Huoliteltuun ulkoasuun kuuluu sekin, että myös taulukoissa ja kuvioissa kirjasintyyppi ja -koko suhteutetaan muuhun tekstiin. Taulukon otsikko on taulukon yläpuolella.

Esimerkki taulukosta:

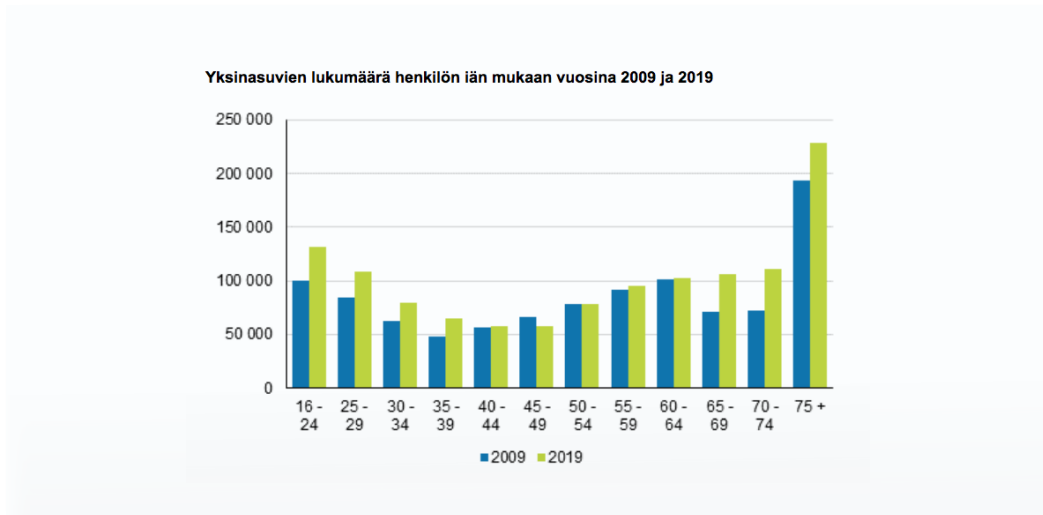
Asuntokunnat henkilöluvun mukaan 1990–2019

Asuntokuntia oli kaikkiaan vuoden 2019 lopussa 2,73 miljoonaa. Asuntokuntien määrä kasvoi edellisvuodesta 28 720 asuntokunnalla. Asuntokuntien määrän kasvu johtuu yksin- ja kaksinasuvien määrän kasvusta, sillä sitä suurempien asuntokuntien määrä laski.

KUVA / *Esimerkkitaulukko (lähde: Tilastokeskus).*

Kuvio puolestaan on yhteisnimitys havainnollistavalle ei-esittävälle graafiselle materiaalille (*tyypillisesti esim. diagrammit ja käyrät*). Myös kuviot on numeroitava ja otsikoitava. Kuvioiden otsikot sijoitetaan perinteisen tavan mukaan kuvion alapuolelle. Otsikoiden sijoittelussa on kuitenkin nykyisin paljon vaihtelua, esim. alla olevassa Tilastokeskuksen esimerkissä kuvion otsikko on taulukon tapaan yläpuolella.

KUVA / Esimerkkikuvio (lähde: Tilastokeskus).

Nimitys kuva on varattu valokuville ja esittäville piirroksille tai kuvakaappauksille (kuten tässä kurssimateriaalissa kuvat taulukosta tai kuviosta). Kuvia tai muuta media-aineistoa tekstissä käytettäessä tai niihin viitattaessa tulee alkuperäinen lähde (tekijä) ja sijainti (esim. verkkosivun osoite) aina ilmaista. Muista, että jos laitat valokuvia tai muita kuvia (tai mediaa) tekstiisi, tarvitset niiden julkaisemiseen luvan. Esimerkiksi tutkielmassa (esim. pro gradu) voidaan katsoa olevan tekijänoikeudellisesti kyseessä teoksen yleisölle välittäminen, mikä edellyttää oikeudenhaltijan luvan. Jos kuva on lisensoitu sellaisella **Creative Commons** -lisenssillä, joka oikeuttaa aineiston vapaan käytön verkossa, voidaan kuvaa tai tekstiä käyttää cc-lisenssin ehtojen mukaisesti.

Jos käytät toisen kuvaa tai muuta graafista materiaalia, tulee sen yhteyteen aina merkitä tekijätiedot (tekijän nimi ja lähde, mistä olet kuvan ottanut).

Kuvien käyttöehdoista tarkemmin esimerkiksi seuraavissa kirjastolinkeissä:

AALTO-YLIOPISTO: <https://libguides.aalto.fi/c.php?g=633732&p=4632873>

OULUN YLIOPISTO: <https://libguides oulu.fi/opinnaytteet/kuvat>

Kuvioihin ja taulukoihin on merkittävä sellaiset laskennalliset seikat, joiden perusteella lukija voi saada käsityksen esim. mahdollisesta tilastollisesta merkitsevyydestä. Kaikki tekstissä olevat taulukot ja kuviot on myös sanallisesti selvennettävä. Näin siitä huolimatta, että niiden tulisi olla niin selviä, että lukija saa käsityksen niiden esittämästä tiedosta myös ilman sanallista selvennystä.

5.3 Tekstin typografisia peruseikkoja

Ellei muita ohjeita erikseen anneta, käytetään marginaaleina ns. normaaleja (*default-arvo*) MS Wordin asetuksia, 2,54 cm ylhäältä, alhaalta, vasemmalta ja oikealta.

Kappaleen oletusarvoiset asetukset, ks. alla:

Oletusarvoinen fontti (*Wordissa*) on Calibri, ja perustekstin ("*leipätekstin*") koko 11. Otsikkotyyleinä on yksinkertaisinta (*Wordia käytettäessä*) käyttää ohjelman otsikkotyylejä. Myös rivinvälinä suositellaan Wordin perusasetusten väliä (*eli 1,08*).

Otsikkoa ennen on perinteisesti tapana jättää tilaa parin rivinvaihdon verran, otsikon jälkeen yhden. Päälukujen otsikot sijoitetaan mielellään uudelle sivulle, ei esim. keskelle sivua tai alalaitaan. Väliotsikot eivät saa jäädä yksinäisinä alalaitaan, sivun alalaidassa pitäisi olla minimissään kaksi, mielellään kolmekin riviä tekstiä otsikon jälkeen.

Korostuskeinona (*esim. jonkin käsitteen esiin nostamiseksi*) voidaan käyttää joko **lihavointia** tai *kursiivia*. Useimpiin töihin kursiivi sopii parhaiten. (*Lihavointi korostaa hyvin voimakkaasti, ja se sopii siksi parhaiten koulukirjamaiseen tekstiin.*)

Sivunnumeroiden paikassa on valinnan varaa, tutkielmissa selkeä paikka on keskellä (*ylhäällä tai alhaalla, yleisemmin alhaalla*).

Sivunnumerointi alkaa Johdannosta, mutta Johdannon 1. sivulle ei vakiintuneen tavan mukaan numeroa vielä merkitä. Johdantoa edeltäviä sivuja (*kansilehti ja sisällysluettelo*) ei siis numeroida. Jos kuitenkin sisällysluettelossa on useampi sivu, ne numeroidaan omana järjestelmänään (*tyypillisesti roomalaisin numeroin*). Sivunnumerointi onnistuu Wordissa tekemällä dokumentti osista koostuvaksi (*esim. Insert-valikko > Break > Section Break*).

Tieteellisen työskentelyn olennaisimpia taitoja on tiedon etsiminen, seulominen, ymmärtäminen ja lopulta käyttäminen omassa tutkimuksessa. Akateemisen tekstin tekijän on hyväksyttävä jo alkuvaiheessa myös se, että paljon sellaista tulee etsineeksi käsiinsä, jopa lukeneeksi, jota ei varsinaisesti – esimerkiksi viitteenä – tekstissään käytä. Tämä on kuitenkin tärkeä osa tutkimusprosessia, joka on aina, myös kokeneelle tutkijalle, oppimisprosessi: Sama ilmiö näkyy niin, että itse tieteellinen teksti elää ja kokee yleensä suuriakin muutoksia. Ensimmäiset versiot voivat sisältää esimerkiksi sellaisia teoreettisia polkuja lähdeviittauksineen, joita ei lopullisessa versiossa lainkaan ole.

Nykypäivänä tietoa on saatavilla runsaasti ja tietyssä mielessä helposti: kotikoneelta käsin internetistä löytää tietoa käytännössä asiasta kuin asiasta. Kääntöpuoli on se, että tietomäärän rajun kasvun myötä relevantin tiedon löytäminen on jatkuvasti vaikeampaa. Tämän vuoksi tieteentekijän on hyvä hallita tiedonhaun teknologioita ja olla tietoinen erilaisista tietopalveluista. Varsinkin kirjaston tietokantapalveluihin on syytä tutustua kunnolla.

Tietomäärän lisääntyminen on johtanut kahteen tieteellisen tiedon käytön ja kirjoittamisen ongelmaan. Ensinnäkin houkutus ottaa esimerkiksi esseisiin ja tutkielmien tekstiin suoraan ainesta verkosta saattaa olla suuri. Tällöin kysymys on huijauksesta ja plagioinnista, joka on erittäin vakava rike. Tätä estää se, että esimerkiksi kauppa- korkeakoulussa monet kurssityöt ja kaikki tutkielmat tarkastetaan **Turnit-in**-soveluksella, joka etsii tekstin samanlaisuudet muihin julkaistuihin teksteihin. Toinen seikka liittyy löytyvän tieteellisen tiedon luotettavuuteen ja käyttökelpoisuuteen tieteellisenä tietona. Monissa tapauksissa vasta omaa tieteenalansa hyvin tunteva tieteentekijä pystyy arvioimaan tieteellisen (*Internet*-) tiedon relevanttiutta.

Mutta onneksi relevantin tiedon löytämiseen on selkeitä, käteviä työkaluja.

Esimerkiksi **Scopus**-tietokannasta löytyy ohje yliopiston palveluista:

<https://www.aalto.fi/en/learning-centre>

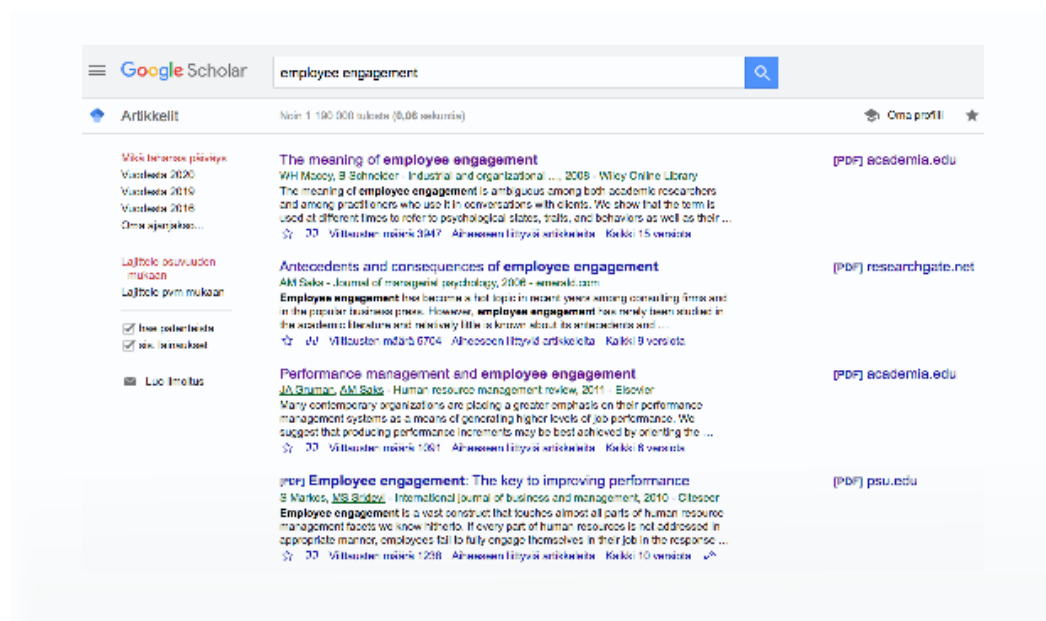
Muita yleisesti käytettäviä palveluita ovat **Web of Science** http://apps.webofknowledge.com.libproxy.aalto.fi/WOS_GeneralSearch_input.do?product=WOS&search_mode=GeneralSearch&SID=C5IsMrtyq87qub3xLVz&preferencesSaved=ja ja **Google Scholar** https://libguides.aalto.fi/e-aineistolinkitys/google_scholar, joihin pääsee Aallon verkosta (myös kotoa käsin).

Katso kirjaston ohjeet asiasta. <https://libguides.aalto.fi/home>

Tällaiset työkalut varmentavat pääsyn verifioitujen, oikeaa tiedettä edustavien tutkimusten äärelle. Tietokannoista näkee julkaisun kustantajan (*artikkelien tapauksessa lehden tiedot*), ja jonkin verran päätelmiä voi tehdä siitäkin, että jo hakutuloksista näkee, kuinka monta kertaa (*vai yhtään*) kyseiseen tutkimukseen on viitattu. Varsinkin opiskelijan on hyvä löytää omiin töihinsä niin sanottuja painavia lähteitä, eli niitä, jotka ovat etsityltä aihealueelta paljon viitattuja ja tunnettuja. Tällainen tieto on luettavissa tietokantapalveluista.

Esimerkki:

Opiskelija tekee kurssityötä, jossa hänen aiheenaan on löytää tietoa sellaisesta asiasta kuin työntekijän työhön sitoutuminen. Erilaisia asiasanahakuja voisi käyttää, tässä alla olevassa hakutulosesimerkissä (*kuva alla*) on yksi mahdollinen, ”employee engagement”. Jo pelkästään tällainen hakutulos johtaisi löytämään relevanttia tietoa aihealueesta.

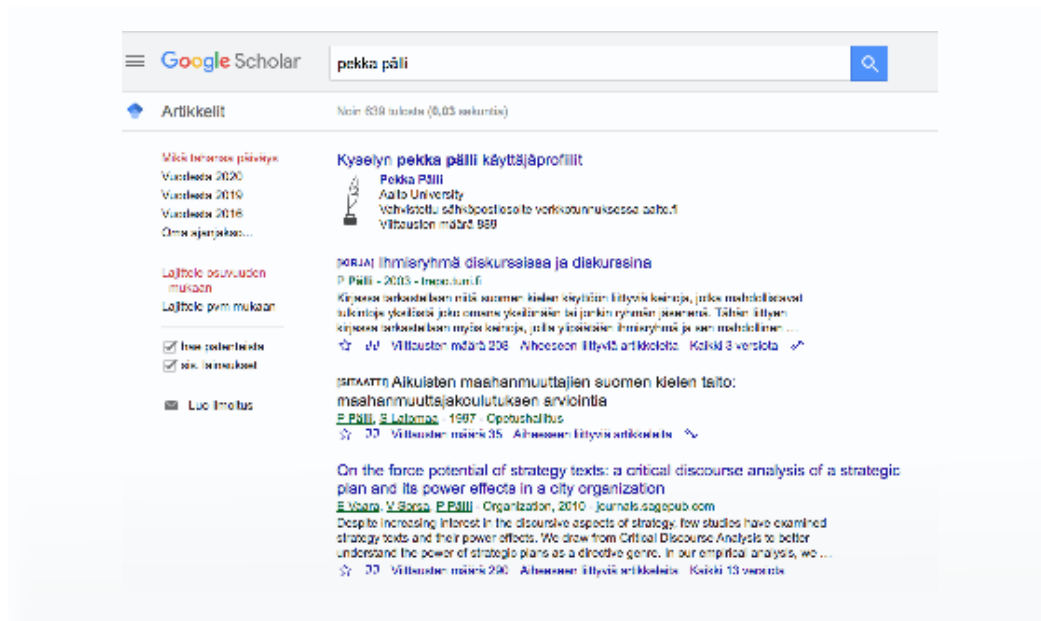

KUVA / *Hakutulosten ensimmäisen sivun alku etsintäfraasilla ”employee engagement”.*

Google Scholarissa kuten muissakin hakutietokantapalveluissa voi myös hakea tutkimuksia esimerkiksi tekijän nimellä, mikä on joskus hyödyllistä, esim. silloin, kun tiedetään, että jokin tietty tieteentekijä on tehnyt tai saattanut tehdä tutkimusta aiheesta (*tai on merkittävä tutkija ko. aihealueella*), josta tietoa haetaan.

Alla esimerkkikuva hausta, joka on tehty Google Scholariin tämän verkkokurssin laatijan omalla nimellä. (Tässä tapauksessa listaus alkaa kirjoittajan eniten siteeratuista julkaisuista, joten hakutulosten ensimmäisellä sivulla ei näy kirjoittajan viimeaikaisia tutkimuksia, joihin on toistaiseksi vähemmän sitaatioita)

KUVA / Hakutulosten ensimmäinen sivu etsintäfraasilla "Pekka Pälli".

Tärkeä, ehkä jopa kaikista tärkein tapa löytää etsityn alueen tutkimusta on kuitenkin se, että löytää yhden tai useamman – mielellään tuoreen tutkimuksen etsitystä aiheesta ja seuraa sellaista polkua, että katsoo, mihin ko. löydetty tutkimus on viitannut ja etsii sitten juuri näitä lähteitä. Tieteessäkään ei pyörää tarvitse aina keksiä uudelleen.

Tieteellisen tekstin perusominaisuus on se, että siinä viitataan lähteisiin. Tässä mielessä akateeminen kirjoittaminen eroaa esimerkiksi siitä, mihin esimerkiksi jo lukio-opinnoissa on opetettu, eli lähinnä lähteiden perustalta kirjoittamiseen. Toki tällainenkin tietoa lähteistä koostava tapa on tietyllä tapaa akateemista kirjoittamisesta, mutta varsinainen akateeminen teksti on tekstilajina sellainen, että lähdeviitteet kirjoitetaan tekstin sisään eli tekstiä ei vain referoida ja esitetä omin sanoin. Käytännössä tämä akateemisen tekstin tapa näkyy eksplisiittisinä tekstinsisäisinä viitteinä, joiden tekniikka esitetään tässä osiossa alempana. Aluksi on kuitenkin hyvä luoda katsaus siihen, mikä ylipäätään on tieteellinen lähde, joka siis on ”viittauskelpoinen”. Tätä aihetta sivusimme yllä luvussa 6, ”Tieteellisen (akateemisen) tiedon löytäminen”.

7.1 Mikä on tieteellinen teksti ja mikä käy lähteeksi?

Tieteellisiä tekstejä ovat ennen kaikkea

- Tieteelliset monografiat (*yksittäisteokset*)
- Tieteelliset kokoomateokset (*artikkelikokoelmat*)
- Tieteelliset vertaisarvioidut artikkelit tieteellisissä lehdissä
(*nämä tärkeimpiä lähteitä*)
- Tieteelliset tutkielmat (*pro gradu- ja lisensiaatintutkielmat*)
- (*Viittauksina voidaan tieteellisinä ”teksteinä” tietyin varauksin käyttää myös suullisia esitelmää, jopa keskusteluja jonkun henkilön kanssa.*)

Tieteellisten lehtien käsitettä on syytä hieman täsmentää: tieteellisiä lehtiä ovat nimenomaan ns. aikakausjulkaisut, jotka noudattavat *vertaisarviointia eli refereemennettelyä* ja joilla on jokin tietty – usein tarkkakin – aihepiiri. Vertaisarviointi tarkoittaa ns. double blind -arviointia (*suom. kaksoissokkoarviointi*), eli käsikirjoitus arvioidaan yleensä vähintään kahdella käsikirjoituksen alueen asiantuntijalla, jotka ovat anonyymejä kirjoittajalle, ja kirjoittaja on puolestaan arvioijille. Aihepiiri saattaa näkyä jo lehden nimestä, joka voi antaa enemmän tai vähemmän tarkkoja kuvauksia siitä, millaisia tieteenaloja ja teemoja lehti käsittelee. (*Esim. Suomessa Yhteiskuntapolitiikka, Sosiologia, Kansantaloudellinen aikakauskirja tai Työelämän tutkimus, kansainvälisesti esim. Journal of Finance, Journal for the Theory of Social Behaviour, Business Ethics, The Journal of Economic History, Journal of Marketing Theory and Practice, Organization, Organization Studies, Human Relations...*)

Lehtiä on tutkimus- kuin tutkimusalalta melkoinen joukko. Tieteelliset lehdet ovat maksullisia, mutta useimpia lehdistä (*lehtien artikkeleita*) voi myös lukea sähköisesti (*ilmaiseksi*) Aallon korkeakouluoikeuksilla.

Valtaosa tieteellisistä lehdistä on englanninkielisiä, mutta monet suomalaisetkin (*suomenkieliset*) lehdet ovat tasokkaita.

Tieteellisten artikkelien – julkaistaan ne sitten tieteellisessä lehdessä tai kokoomateoksessa – pituus vaihtelee. Yleensä pituus on kuitenkin n. 10–20 painettua sivua, 7000–10 000 sanaa.

Kaikkia tieteellisiä tekstejä luonnehtivat samat tieteellisen argumentaation perussäännöt: *esim. perusteleminen, totuudellisuus, lähteiden käyttö jne. Tieteellisiä tekstejä luonnehtiva yleinen ominaisuus on se, että tieteellinen teksti perustuu analyysille.*

Huom.! Populaaritieteellisten lehtien (*Suomessa esim. Tiede tai Tieteen Kuvalehti*) lehti-jutut eivät ole tieteellisiä artikkeleita. Ne ovat lehtijuttuja, jotka usein kyllä saattavat uutismaisesti raportoida jostain tutkimuksesta, mutta ne eivät itsessään noudata tieteellisen kirjoittamisen ja raportoinnin sääntöjä. Varsinaisina lähteinä niitä tulisi käyttää vain erityistapauksissa. Sama koskee erilaisia lehtikirjoituksia, joissa toki usein esitetään asiantuntijatietoa. Tällaisia tietoja voidaan esimerkiksi tutkielmissa tietenkin käyttää (*lähteenä käytettäessä myöskin merkitään lähdeluetteloon*), mutta tieteellisinä auktoriteetteina, esimerkiksi teoreettisena perusteluna, ei lehtijuttuja voi käyttää.

Myöskään hakuteokset, oppikirjat tai tietosanakirjat eivät yleensä sovi lähteiksi, koska niissä tiivistetään ja yleistetään usein liikaa. Wikipediasta on ihan ok katsoa tietoa, mutta lähteenä sitä ei sovi käyttää.

7.2 Viittaamisesta yleisesti

Tieteellisen tekstin ja tieteellisen argumentaation tunnusmerkki on se, että tekstissä viitataan toisiin tieteellisiin teksteihin. Tekstin argumentaatio perustetaan muualla sanottuun ja muualla sanottua edustavat juuri tieteelliset tekstit, joita tutkimus käyttää lähteinään.

Tieteellinen teksti on yhteisöllistä, eli kirjoittaja peilaa ajatteluaan ja esitystään suhteessa muiden tutkijoiden teorioihin ja empiirisiin havaintoihin. Tämä tarkoittaa jatkuvaa itse esitetyn suhteuttamista muuhun tietoon. Voidaankin sanoa, että missään muussa kirjoittamisen muodossa tekstien välisyys eli *intertekstuaalisuus* (teksti viittaa toisiin teksteihin, perustuu toisiin teksteihin, kommentoi niitä, siteeraa niitä ja on itse tekstinä puolestaan vuorossa tulla siteeratuksi, käytetyksi, kommentoiduksi, lainatuksi) ei ole yhtä ratkaisevassa asemassa kuin akateemisessa kirjoittamisessa.

Tieteellinen teksti, esimerkiksi tutkielman teksti, on kirjoitettava niin, että siitä ilmenee, ovatko esitetyt ajatukset kirjoittajan omia vai muiden kirjoittajien esittämiä. Lainattaessa tietoa muiden kirjoittamista lähteistä on tekstissä aina viitattava lähdejulkaisuun.

Tutkielman teoriaosasta suurin osa perustuu julkaistuihin lähteisiin, jolloin tekstissä tulee esittää asianmukaiset viittaukset kyseiseen lähdekirjallisuuteen. Tutkielmasa voi – ja mieluumasti tulisi olla – kirjoittajan omaa arviointia ja kannanottoja, ja on tärkeätä, että ne erottuisivat tekstissä. Tutkielman arvioinnissa kirjoittajan omilla kannanotoilla on olennainen merkitys.

7.3 Lähteiden (eli viitteiden) keskusteluttaminen ja lähdekritiikki

Viitteiden käytössä on tarkoituksena ja ansiona osoittaa keskusteleavuutta. Keskusteleavuus tarkoittaa sitä, että kirjoittaja mahdollisuuksien mukaan ottaa kantaa lähteiden esittämään, tuo oman äänensä esille, suhteuttaa omaa ajatteluaan siihen, mitä muut, mahdollisesti tunnetummat tieteen tekijät – ovat tuumineet. Toisaalta on hyvä keskusteluttaa myös lähteitä keskenään.

Tärkeä puoli, joka liittyy keskustelemiseen lähteiden kanssa, on lähdekritiikki. Kaikkia lähteitä kohdellaan kriittisesti, mutta kriittisyys ei kuitenkaan tarkoita vain tai edes etupäässä sitä, että kaivellaan esiin virheitä tai puutteita. Sen sijaan kriittisyys tarkoittaa, että luetaan ymmärtäen: ymmärtämiseen kuuluu myös mahdollinen toisin

ymmärtäminen, siihen kuuluu asian näkeminen toisenlaisessa kontekstissa tai esitettyjen näkökulmien rajoitusten puntaroiminen. Tietenkin myös onnistuneisuudesta ja joskus jopa virheistä voi puhua, mutta ensisijaisesti tieteen tekijän tehtävänä on kirjoittaa omaa tutkimustaan, ei osoittaa vääryyksiä muiden tutkimuksista.

Käytännössä lähdekritiikki tulee esiin esimerkiksi asioiden muotoiluissa, kielellisen esittämisen tavassa:

...toisin kuin Smith (1994) on tulkinnut...

...Smith (1994) väittää...mutta...

...Smith (1994) ei ota huomioon...

...Smithin (1994) näkökulma on rajoittunut vain...

...Smithin (1994) määrittely paljastuu ongelmalliseksi....

Keskusteleavuus tulee esiin erityisesti tutkimuksellisessa metadiskurssissa, jolla kirjoittaja muun muassa osoittaa omaa ymmärrystään. Tällaista metadiskurssia edustaisivat esim. seuraavat esimerkit. Esimerkeissä näkyy siis periaatteellisella tasolla kaksi tärkeää keskusteleavuutta ja omaa ymmärrystä osoittavaa seikkaa: tutkimuksia suhteutetaan toisiinsa (*keskustelutetaan*) ja samaan aikaan kirjoittaja tuo esiin omaa näkemystään. Huom. tällaisia metatekstisiä aineksia voidaan tuoda esiin lähes loputtomalla keinovalikoimalla; niinpä näissä esimerkeissä pyrkimyksenä on vain raottaa tätä keskeistä tieteellisen tekstin ilmiötä periaatetasolla.

Esim. 1:

Kekkonen (2001: 72) esittää, toisin kuin Liljeroos & Höllwarth (2002), että...

Esim. 2:

Tomlinsonin (1977) tekemiin johtopäätöksiin on epäilemättä vaikuttanut 1970-luvun puolivälin tiedepoliittinen tilanne, ja toisaalta myös uudemman brittiläisen tutkimuksen (esim. Babinochi, Surrey & Wilkinson, 2007; Coleman, 2008; Coleman & Langdon 2012) voi nähdä varsin selvästi omaa kulttuuripiiriään korostavana.

Ei kuitenkaan pidä pyrkiä sellaiseen järjestelmälliseen esittämistapaan, jossa kaiken, mitä lähteistä esitetään, liitetään eksplisiitisti omia näkemyksiä tai yritetään löytää erilaisia eri lähteiden esittämiä näkökantoja. Perusmuodossaan, ja usein parhaimmillaan, akateeminen kirjoittaminen esittelee kirjoittajan omaa ymmärrystä niin, että lähteet ja lähteissä sanotut asiat tukevat omaa argumentointia. Seuraava englanninkielinen esimerkki on pätäkä teoriaosuuden tekstiä *Text & Talk* -nimisessä lehdessä julkaistusta artikkelista “*On the participatory agency of texts: Using official forms in performance appraisal interviews*” (Lehtinen & Pälli, 2020).

Esim. 3:

Research on texts and writing has long acknowledged the performativity of texts and writing practice. Indeed, studies on the evolution of writing have demonstrated how the historical advances in writing as well as the production of – and technologies of producing – textual documents and archives have had significant effects as regards the development of new societal forms (Goody, 1986; Ong, 1986). A crucially important factor in this is the texts’ capacity to transcend the boundaries of time and space and expand cognition. Due to their material form and capacities, texts (and those who produced them) can, for example, act from a distance (Putnam and Cooren, 2004) or work as cognitive ‘aids’ that extend the cognitive capacity of the brain to store or process information (Clark, 2008).

It is exactly the texts’ capacity to expand cognition and to remain (Putnam and Cooren, 2004), that forms the crux of the importance of texts in organizations – and for organizing. Because of these capacities, texts can work as an institutional memory and liable record of documentation (McPhee and Poole, 2001; Sarangi and Brookes-Howell, 2006). Importantly, permanence and liability are connected to written texts’ capacity of ‘fixing meanings’ (Karlsson, 2009) and transient ideas so that they become organizationally unanimous, formalized, actionable, and structured (Anderson, 2004).

Recently, empirical contributions to research on organizational texts have shown how organizational texts are performative in the sense that they, for example, affect strategic decisions and organizational strategy work in general (Pälli et al., 2009) and give order and disorder to project-based organizing (Vásquez et al., 2016). Also, research has highlighted the importance and power of written documents from the point of view of what happens in situated interaction. For example, Samra-Fredericks (2005) shows how a company policy document figures in interaction so that it limits the action possibilities of the interactants. Svennevig (2012), in turn, shows the important role that the meeting agenda plays as the chair’s resource for topic progression in regular workplace meetings. Other research has evidenced the significance of writing devices and the practice of writing for the situated activity in organizational practices. For example, Nissi (2015) demonstrates how the facilitator’s access to the computer has an effect on how a statement is produced jointly in an organizational meeting. Finally, Pälli and Lehtinen (2014) highlight the importance of writing practice in terms of agreeing on common goals in manager–employee interaction in performance appraisal interviews.

Yllä olevasta esimerkistä näkyy (*hyvin*), miten kirjoittajat kuljettavat omaa juontaan nimenomaan lähteitä käyttämällä. Kokonaisuus on siis kirjoittajien oma, ja heidän omaa ääntään edustaa ennen kaikkea se, että ko. aihepiiristä kirjoittaessaan (*sitä muille esitellessään – tässä tapauksessa kyseessä on siis aihe tekstien performatiivisuus, mitä tekstit ”tekevät” organisaatioissa*) he käyttävät hyväkseen aiemman tutkimuksen huomioita ja väitteitä, liittävät niitä yhteen, tukevat niillä itse esittämäänsä.

7.4 Viitetekniikka pähkinäkuoressa: kaksi perustapaa

Lähteitä voidaan referoida suoraan *sanasanaisesti*: tällöin käytetään lainausmerkkejä, jos lainaus on tekstissä. Suositeltavampaa on kuitenkin kirjoittaa omin sanoin ja viitata lähteeseen. Sanasanainen lainaaminen sopii lähinnä klassikkoteksteihin ja sellaisiin tapauksiin, joissa halutaan jostain erityisestä syystä nostaa esiin (*sanasanaisesti*) se, mitä jossain lähteessä on esitetty.

7.5 Viittauksen muodollinen tekniikka: Harvard- ja APA-järjestelmä

Tässä oppaassa tukeudutaan – lukuisista erilaisista tavoista merkitä lähteitä – **Harvard- ja APA**-tyyppisiin järjestelmiin (APA = *American Psychological Association*). Näissä järjestelmissä perusideana on se, että viitteet merkitään tekstin sekaan (*tekstinsisäisesti*), ja merkinnöistä tulee näkyä kirjoittaja ja vuosiluku.

Hieman käytännön vaihtelua erilaisissa järjestelmissä on sen suhteen, tuleeko vuosiluvun jälkeen pilkku vai kaksoispiste tapauksissa, joissa sivunnumero merkitään. Eroa standardien käytännön sovelluksissa on esimerkiksi myös siinä, tuleeko nimen ja vuosiluvun välille pilkku vai ei. *Tässä ohjeessa on valittu käytäntö, jossa pilkku tulee kirjoittajan ja vuosiluvun väliin, ja vuosiluvun ja sivunumeron väliin merkitään kaksoispiste. Ks. esimerkit 4 ja 5 perusluontoisista viittauksista.*

Esim. 4:

Uusien standardoitujen johtamisjärjestelmien yleistymisen voidaan odottaa lisäävän myös sellu- ja paperiteollisuuden yhtiöiden ympäristöjohtamisen samankaltaisuutta (Kuisma, 2004: 5).

Esim. 5:

Kuisma (2004, 5) esittää, että uusien standardoitujen johtamisjärjestelmien yleistymisen voidaan odottaa lisäävän myös sellu- ja paperiteollisuuden yhtiöiden ympäristöjohtamisen samankaltaisuutta.

TÄRKEÄÄ: pisteen vaikutusala viittauksessa:

Pisteen vaikutusala on tärkeä: jos piste on sulkujen sisässä, niin viite ulottuu pidemmälle kuin vain yhteen lauseeseen. **VÄLTETTÄVÄ** on tapaa, jossa (lähes) jokaisen kappaleen jälkeen on tällainen ”yleisviite”. Mutta toisaalta joihinkin asioiden esittämisen tapoihin tällainen referaattimainen viittauskäytäntö sopii hyvinkin, ja on muistettava, että tapa on teknisesti ottaen sallittu. Alla olevat kaavamainen esitys selventää tätä huomattavan tärkeitä akateemista käytäntöä:

Esim. 6:

Tässä on virke. Tässä on toinen virke. Tässä on kolmas virke. Tässä on kappaleen viimeinen virke. (Virtanen, 2007: 51.)

Esimerkissä 6 siis kaikki kappaleen virkkeet olisivat referointia Virtaselta 2007, sivulta 51, koska viimeinen virke päättyy pisteeseen, ja sen jälkeen seuraava suluissa oleva lähdeviite on ikään kuin oma lauseensa, joka sekin päättyy pisteeseen.

Esim. 7:

Tässä on virke. Tässä on toinen virke. Tässä on kolmas virke. Tässä on kappaleen viimeinen virke. (Virtanen, 2007: 51).

Esimerkissä 7 vain kappaleen viimeinen virke viittaisi Virtaseen, koska suluissa oleva lähdeviite on osa yhden kokonaisuuden muodostavaa kappaleen viimeistä virkettä – piste siis vasta sulkujen jälkeen.

Sivunnumerot vai ei?

Aina ei sivunnumeroita tarvitse mainita. Esim. silloin, kun viitataan yleisesti johonkin asiaan, jota jokin viitattu teos kokonaan käsittelee:

Esim. 8:

Työn ja talouden muutosta on käsitelty kriittisesti Fairclough (2000).

Esim. 9:

Vähämäki (2003) pohtii työn etiikkaa ja sitä, mitä työmarkkinoilla menestyminen edellyttää.

Silloin, kun on kyse asiasta, joka selvästi ilmaistaan jollain sivulla, sivu(t) kuitenkin mainitaan. Tällainen vaatimus esitetään erityisesti opinnäytetöille. Kun viitataan teollisiin artikkeleihin, viitteisiin ei merkitä sivunnumeroita, ellei sitten esimerkiksi sanasanaisesti lainata viitettä.

Useamman viitteen merkitseminen

On tavallista mainita, vakuuttavuuden vuoksi, useita lähteitä samasta asiasta. Merkinnät tehdään tällöin viitteeseen joko vanhemmasta uudempaan lähteeseen tai aakkosjärjestyksessä. Jompikumpi tapa tulee olla johdonmukaisesti käytössä. Lähteet erotetaan toisistaan puolipisteellä.

Esim. 10:

.....(Goody, 1977; Alvesson, 2000; Vaara, 2010)

Esim. 11:

.....(Alvesson, 2000; Goody, 1977; Vaara, 2010)

Jos samalta kirjoittajalta mainitaan useita samana vuonna ilmestyneitä julkaisuja, merkitään vuosiluvun perään viitettä osoittava aakkonen, jota siis vastaa lähdeluettelossa sama merkintä.

Esim. 12:

Organisaatioiden strategiatyö on luonteeltaan pitkälti viestinnällistä (Vaara, 2015a; Vaara, 2015b).

Lyhenteistä

Viitteen perässä oleva lyhenne ym. (*suomenkielisissäkin teksteissä voidaan käyttää myös latinankielistä muotoa et al., joka on vakiintunut lyhenne englanninkielisessä akateemisessa tekstissä*) tarkoittaa, että viitattuja kirjoittajia on useampia (*yleensä kolme tai enemmän, tästä asiasta on erilaisia ohjeita ja käytäntöjä esim. eri tieteellisissä lehdissä*), joita kaikkia ei tilan säästämiseksi mainita. Vain ensimmäinen (=vastuukirjoittaja) mainitaan. Lähdeluetteloon kirjataan kuitenkin kaikki kirjoittajat.

Esim. 13:

Grant ym. (2004) viitteessä (*tekstinsisäisesti*), ja viite lähdeluettelossa muodossa Grant, David, Hardy, Cynthia, Oswick Charles & Putnam, Linda (2004).

Lyhenteitä vrt., ks. voidaan käyttää ilmaisemaan sitä, että jossain on asiasta enemmän tai eri tavoin – joka tapauksessa niin, että lukijan olisi asiaan liittyen hyvä katsoa tällä tavoin viitattuja lähteitä. Lyhenne esim. viittaa siihen, että asiasta on (*paljon*) tietoa muissakin lähteissä, ja viitattu lähde on vain yksi esimerkki.

Esim. 14:

Aineiston tulkintametodina perustuu laadulliseen sisällönanalyysiin, jota täydennettiin tarkemmalla tekstianalyysillä (ks. Eskola & Suoranta, 1998).

Esim. 15:

Useat tutkijat ovat korostaneet työntekijöiden osallistamisen tärkeyttä organisaatiomuutoksissa (esim. Kotter, 1996; Leopold & Goffman, 2001; Varis, Salzman & Edmondson, 2011; Varis & Horowitz, 2017).

Joskus tekstissä viitataan useamman kerran, välittömästi peräkkäin samaan tutkimukseen. Tällöin tutkijan nimen toiston välttämiseksi käytetään (*tarvittaessa*) suomenkielisiä lyhenteet *mp.* = *mainitussa paikassa*, *mts.* = *mainitun teoksen sivuilla*, *mas.* = *mainitun artikkelin sivu(i)lla*. Monissa tutkimustraditioissa käytetään *latinalaisperäistä lyhennettä ibid. (ibidem)* 'samassa paikassa', 'samassa teoksessa', 'samassa tekstinkohdassa'. Näitä kaikki lyhennetapoja koskee seuraava sääntö: lyhenne ei saa olla toisessa tekstikappaleessa kuin sitä edeltävä nimen sisältävä viite, eikä se saisi olla eri sivulla kuin nimen sisältävä viite.

Esim. 16:

Stiglitz (2000) on käsitellyt globalisaation vaikutuksia kriittisesti. Hän on osoittanut (*mts.*, 212–214), kuinka 1990-luvulla globalisaatio johti Venäjän huonoimpaan mahdolliseen tilanteeseen, jota luonnehtivat tuotannon lasku ja epätasa-arvon kasvu.

Toisen käden lähteet

Niin sanottuja "toisen käden lähteitä" tulisi käyttää vain silloin, kun siihen on todellista tarvetta. (*Todellinen tarve on esim. se, että lähde on olemassa vain kielellä, jota kirjoittaja ei hallitse tai että lähde on Suomessa mahdoton tai vaikea saada – eli julkaistu esim. vain Pohjois-Korean taloustieteellisen yhdistyksen jäsentiedotteessa nro 3/1977*). Jos kuitenkin toisen käden lähteitä käytetään, käytetään seuraavaa merkintätapaa:

Esim. 17:

(Brown 1966, sit. Bassett 1986) [*Sit. tarkoittaa siteerattu, eli kirjoittaja on lukenut Bassetilta, mitä Brown on sanonut*]

Akateemisissa teksteissä kaikki käytetyt viitteet kirjataan loppuun lähdeluetteloksi, jonka tekniikka selitetään seuraavassa.

Tapoja (*Harvard- ja APA-standardien sovelluksia, kuten myös muita standardeja*) on monia, ja ne eroavat toisistaan seuraavilta osin:

- **Merkittyjen tietojen järjestys** (esim. joissakin tavoissa ensin kustantaja, sitten kustantajan kotipaikka, joissakin toisinpäin)
- **Välimerkkien ja muiden merkkien käyttö** (esim. joissakin tavoissa vuosiluvun jälkeen piste, joissakin kaksoispiste, joissakin vuosiluku sulkeissa, joissakin ei jne.)
- **Viitteen typografia** (esim. mitä kursivoidaan, mitä ei)

Olennaista on kuitenkin se aines, joka on samaa kaikissa (*lähes kaikissa*) tieteellisissä lähdeluetteloissa:

- **Aina oltava tekijä(t), vuosiluku, teoksen/kirjoituksen nimi, kustantajan kotipaikka ja kustantaja** (*kustantajatiedot, mikäli kyseessä kirja/teos*).
- **Artikkeleista lehden nimi ja vuosikerta/numero sekä sivunumerot.** (*Ei kustantajatietoja*)
- **Toimitetuista teoksista lisäksi toimittajat.**
- **Jos julkaisu on osa sarjaa, ilmoitetaan sarjan nimi ja teoksen numero sarjassa.**
- **Kustantajatiedoissa on usein mainittu useita kustantajan kotipaikkoja.** Mahdollista on merkitä nämä kaikki tai tyytyä merkitsemään ensimmäisenä mainittu.

Englanninkielisten teosten lähdemerkinnöistä mainittakoon erikseen seuraavaa:

Englannissa teosten nimet melko usein (*mutta ei aina*) kirjoitetaan siten, että jokainen sana (*paitsi prepositiot tms.*) aloitetaan isolla kirjaimella. (*Tämä ei useimmiten koske artikkelien nimiä.*) Koska malli vaihtelee teoksittain, pyritään seuraamaan aina sitä mallia, jota kyseisessä teoksessa itsessään on käytetty.

Suomalaiseen lähdeluetteloon merkitään suomeksi muunkielistenkin lähteiden lähdetekniset merkinnät toim. (*toimittaja(t)*) ja s. (*sivut*). Ei siis ed. tai p.

Kustantajan kotipaikat merkitään sillä kielellä kuin ne ovat itse teoksessakin, eli vaikka esim. paikkakunnalla nimeltä London on vakiintunut suomennos Lontoo, lähdeluetteloon merkitään London.

Lähdeluettelon typografiasta: käytetään riippuvaa sisennystä, eli muut kuin ensimmäinen rivi sisennetään esim. n. 1,25 cm. Lähteiden välille ei ole tapana jättää tyhjiä rivejä.

Aakkostus: kaikki tutkimuksessa (*eli tekstissä*) mainitut lähteet kirjataan lähdeluetteloon aakkosjärjestykseen kirjoittajan perusteella. Lähteitä ei siis kirjata esimerkiksi siinä järjestyksessä, kuin ne tekstissä esitetään vaan nimenomaan ja ainoastaan tekijän nimen mukaisessa aakkosjärjestyksessä. *Huom.* Jos esimerkiksi artikkelilla tai kirjalla on useampi kirjoittaja, merkitään nämä kirjoittajat sekä tekstinsisäisessä viitteessä että lähdeluettelossa siinä järjestyksessä kuin ne on artikkeliin/kirjaan merkitty. Jos kirjoittajat olisivat esimerkiksi *Wahlsten & Aaltonen*, on kirjoittajien nimet kirjoitettava juuri näin päin, sillä kirjoittajien nimijärjestys ilmaisee sen, kuka on ollut ns. pääkirjoittaja, main author, kyseisessä julkaisussa.

Seuraavat esimerkit noudattavat pääpiirteissään Harvard-järjestelmän merkintätapoja.

Teos

Sukunimi, Etunimi (vuosi). Kirjan nimi *kursiivilla*. Kustantajan kotipaikka: Kustantaja.

Esim:

Fairclough, Norman (2000). *New Labour, New Language?* London: Routledge.

***Huom.!* Myös kääntäjä merkitään:**

Esim.

Stiglitz, Joseph (2004). *Globalisaation sivutuotteet*. Käänt. Juhani Ylihärmä. Helsinki: Like.

Jos teos on julkaistu alun perin huomattavasti aiemmin kuin käytetty painos, tavataan alkuperäinen vuosi merkitä hakasulkeisiin. Hakasulkeissa oleva merkintä sijoitetaan myös tekstiin.

Esim.

Wittgenstein, Ludwig (1986) [1953]. *Filosofisia tutkimuksia*. Käänt. Heikki Nyman. Helsinki: WSOY.

Teos (*joka on julkaistu sarjassa*)

Esim.

Stenfors, Sari (2007). *Strategy tools and strategy toys: management tools in strategy work*. Acta Universitatis Oeconomicae Helsingiensis. A-297. Helsinki: Helsinki School of Economics.

Teos (*jolla kaksi tekijää*)

Esim.

Henriksson, Lea & Wrede, Sirpa (2004). *Hyvinvointityön ammatit*. Helsinki: Gaudeamus.

Toimitettu teos

Esim.

McMurrin, Sterling (toim.) (1980). *The Tanner Lectures on Human Values*. Cambridge: Cambridge University Press.

Tieteellinen artikkeli tieteellisessä lehdessä

Sukunimi, Etunimi (vuosi). Artikkelin nimi. *Lehden nimi* kursivoituna, lehden vuosikerta ja numero. Artikkelin sivunumerot.

Esim.

Koschmann, Matthew (2013). The communicative constitution of collective identity in interorganizational collaboration. *Management Communication Quarterly* 27(1). 61-89.

Jos julkaisulla useampi kirjoittaja:

Esim.

Kivelä, Päivi, Kolehmainen, Jani & Siisiäinen, Martti (2007). Työllisyysprojekti toimijaverkkona. *Sosiologia* 44(1). 19–34.

Tieteellinen artikkeli tieteellisessä kokoomateoksessa

Sukunimi, Etunimi (vuosi). Artikkelin nimi. Kokoomateoksen toimittajien nimet muodossa Etunimi Sukunimi (toim.), Kokoomateoksen nimi kursivoituna, ko. artikkelin sivunumerot kokoomateoksessa. Kustantajan kotipaikka: Kustantaja.

Esim.

Sergi, Viviane (2013). Constituting the temporary organization: Documents in the context of projects. Daniel Robichaud & Francois Cooren (toim.), *Organization and organizing: Materiality, agency, discourse*, 190–206. New York, NY: Routledge.

Verkkosivulla olevaan artikkeliin viittaaminen

(huom. aiemmin mainittu kategoria tieteelliset artikkelit ovat toki nekin verkossa, mutta erikseen on artikkeleita, jotka ovat vain verkkodokumentteja).

Kirjoittajan/kirjoittajien nimet aivan kuten muutoinkin (vuosi). Otsikko. Julkaisija. Saatavilla osoitteessa: <https://www.example.com> (vierailtu ("accessed") päivä ja kuukausi ja vuosi).

Esim.

Jos olisi tarve viitata lehtijuttuun osoitteessa <https://www.theguardian.com/world/2020/aug/10/coronavirus-in-europe-france-extends-mask-use-as-greece-says-it-is-in-second-wave> **olisi lähdeluettelomerkintä siis seuraava:**

Henley, John, Smith, Helena & Giuffrida, Angela (2020). Coronavirus in Europe: France extends mask use as Greece says it is in second wave. *The Guardian*. Saatavilla osoitteessa: <https://www.theguardian.com/world/2020/aug/10/coronavirus-in-europe-france-extends-mask-use-as-greece-says-it-is-in-second-wave> (vierailtu 10.8.2020)

Tekstinsisäisenä viitteenä ko. lähteestä olisi puolestaan:

Henley, Smith & Giuffrida (2020).

Yliopistotason koulutuksessa oletetaan, että opiskelijalla on hyvät tiedot äidinkielen asiatekstin tuottamisesta ja siihen liittyvistä kielenhuollollisista seikoista. Huomautuksena kuitenkin painokkaasti sanottakoon, että akateemisessa kirjoittamisessa hyvä ja huolellinen – mieluiten virheetön – kieliasu on tärkeä. Siksi tähän on koottu joitakin oikeakielisyysasioita varsinkin akateemista asiatekstiä silmällä pitäen. Tähän osioon tehtyjä valintoja ohjaa myös kurssin laatijan kokemus siitä, millaisia vaikeuksia nimenomaan suomenkielisen asiatekstin tuottamisessa kauppakorkeakouluopiskelijoilla on tavannut melko yleisesti olla.

9.1 Piste ■

Piste on virkkeen päättävä välimerkki. Virke on yhden tai useamman lauseen muodostama kokonaisuus, joka päättyy pisteeseen.

Erityistapauksia:

- Pistettä ei merkitä otsikoiden eikä myöskään muiden irrallisten omalle rivilleen kirjoitettujen ilmausten perään.
- Tutkielmien, kirjojen ja muiden painotuotteiden lukujen (*esim. sisällysluettelot*) jäljessä ei myöskään käytetä pistettä

Esim.

- 1 Johdanto
- 1.1 Tutkimusaihe
- 1.2 Tutkimusaineisto ja sen käsittely

- Pistettä ei tule virkkeen loppuun enää toista kertaa, mikäli virkkeen päättää lyhenne, jossa on piste. *Esim. Ostin kaupasta omenoita, perunoita, hilloa, maitoa jne.*
- Pistettä käytetään kellonajoissa (*klo 12.30*) sekä lyhenteissä. Useat lyhenteet kuitenkin kirjoitetaan pisteettä.

Pisteettömiä lyhenteitä ovat:

- Sisälyhenteet (*esim. klo (kello), tri (tohtori)*)
- Isokirjaimiset lyhenteet (*EU*) sekä lyhenteet, jotka ovat muuttuneet isokirjaimisista pienikirjaimisiksi (*atk*)
- Mittayksiköiden lyhenteet ja tunnuksset (*vrk, t*)
- Lyhenteet *oy, oyj, ry ja ky*

9.2 Pilkku ,

Suomen kielessä pilkutuksen lähtökohtana voi pitää sitä, että virkkeen eri lauseet erotetaan toisistaan pilkuin. Lähtökohdan ymmärtäminen vaatii virkkeen ja pää- ja sivulauseen käsitteiden selventämistä: Virke koostuu lauseista, ja vähimmillään se voi olla yksi päälause. *Päälause on ymmärrettävissä itsenäisenä kokonaisuutena. Sivulause sitä vastoin ei voi esiintyä yksin.* Sekä sivu- että päälauseessa – siis kaikissa (täydellisissä) lauseissa – on *predikaattiverbi*. Sivulausetyypit ovat *konjunktio*lause, *relatiivilause* ja *kysyvä sivulause*. Konjunktiosivulause alkaa jollakin seuraavista (*alistus*) konjunktioista *että, niin että, jotta, koska, kun, kunnes, ennen kuin, jos, vaikka, joskin, kuin, niin kuin, ikään kuin, joten*. Relatiivilause alkaa joko *joka-* tai *mikä-*pronomiinilla tai jollain niiden taivutusmuodoista. Kysyvä sivulause alkaa joko *kysymyssanalla* tai *-ko-* tai *-kö-*liitteisellä sanalla. Kysyvän sivulauseen loppuun ei tule kysymysmerkkiä. Sivulause erotetaan päälauseesta pilkulla.

Yleensäkin pilkun käytön perussääntö on se, että samassa virkkeessä olevat eri lauseet erotetaan toisistaan pilkulla. Esimerkki: *Pilkutus on tärkeä keino, jolla jaksotetaan tekstiä, ja pilkutuksen osaaminen vaatii ymmärrystä siitä, miten virke jakautuu lauseisiin.*

Esimerkkivirkkeessä edellä on neljä lausetta, jotka siis on erotettu pilkuin. Ensimmäinen lause on päälause, jota seuraa *jolla*-sanalla alkava relatiivinen sivulause. *Ja*-sanalla alkava kolmas lause on päälause, oma lauseensa, joka erotetaan pilkuin sekä edeltävästä lauseesta *että* seuraavasta, neljännessä lauseesta, joka puolestaan on sivulause.

Pilkutuksen erilaiset tapausryhmät esitetään seuraavassa.

- Päälauseiden välille ei tule pilkkua, jos niitä yhdistää rinnastuskonjunktio (*ja, sekä, sekä – että, -kä, eli, tai, joko – tai, vai, mutta, vaan*) ja niillä on yhteinen lauseenjäsen.

- Kurssi alkaa syyskuussa ja suoritetaan kokonaan verkossa.
(Yhteinen osa: subjekti kurssi.)
- Ennusteen mukaan talouskasvu hiipuu loppuvuonna ja maailmanmarkkinahinnat pysyvät nykyisellä tasolla.
(Yhteinen osa: *adverbiaali ennusteen mukaan.*)

- Vastaavasti pilkkua ei tule myöskään tapauksiin, joissa päälauseita yhdistää rinnastuskonjunktio ja yhteisenä osana on ensimmäisen tai toisen persoonan pääte tai passiivin tunnus.

”

- Päätin lähteä kotiin ja unohdin opiskelijat luentosaliin.
(1. persoonan tunnus yhteinen.)

- Mikäli päälauseilla ei ole yhteistä lauseenjäsentä, pilkku merkitään perussäännön (*virkkeen eri lauseet pilkutetaan*) mukaisesti.

”

- Tutkimus on tehty haastattelemalla henkilöstöä, ja tutkimusmenetelmä perustuu laadullisen tutkimuksen periaatteisiin.

- Pilkkua ei käytetä samanlaisten sivulauseiden välillä, jos sivulauseita yhdistää rinnastuskonjunktio (*ja, sekä, sekä – että, -kä, eli, tai, joko – tai, vai*). Erityisesti ja-sana yhdistää usein kahta sivulausetta siten, että konjunktio voidaan jättää poisikin. Myös *mutta- ja vaan-*sanat voivat toimia rinnastajina.

”

- Tiedän, että pilkkusäännöt voivat olla vaikeita ja että vain harvat osaavat kaikki säännöt.
- Hän on kirjoittaja, joka taitaa pilkkusäännöt mutta joka silti rikkoo niitä.

- Kolmannessa persoonassa olevilla päälauseilla tulee olla rinnastuskonjunktion lisäksi jokin yhteinen sana. Jos kolmannessa persoonassa olevilla päälauseilla on yhteinen tekijä, se jätetään usein toistamatta.

”

- Opiskelijat saapuivat aamulla luen nolle ja lähtivät vasta myöhään illalla.

Huom.! Saman tarkoittaminen ei riitä; yhteisen lauseen osan pitää olla sama kummassakin lauseessa, jotta pilkku jätettäisiin pois.

Pilkullisia tapauksia olisivat siis seuraavat:

„

- Opiskelijat saapuivat aamulla luennolle, ja he lähtivät vasta illalla.
- Kirja käsittelee uuden talouden mekanismeja, ja se on ollut valtava menestys.

- Kolmannessa persoonassa ja eri persoonissa olevilla päälauseilla voi olla yhteisenä lauseen osana myös useamman sanan jakso tai koko sivulause. Seuraavassa esimerkissä yhteinen osa molemmille lauseille on Kyselyn mukaan.

„

- Kyselyn mukaan opiskelijat halusivat lisää vapaa-aikaa ja toimintaedellytykset koulussa koettiin heikoiksi.

- Konjunktion *kuin* edelle ei tule pilkkua, ellei se aloita täydellistä eli predikaattillista sivulauseetta. (*Tosin sanoen: ellei se aloita vertailua*) Vastaavasti käyttäytyvät niin *kuin ja kuten*.

„

- Professori Kuha onnistui opetuksessaan paremmin kuin edellisellä luennolla.

Mutta

„

- Asiasta ovat keskustelleet useat tutkijat, kuten Kuha (2010), Pike (2011) ja Lahnala-Perch (2019) (*Kuten aloittaa täsmentävän lisän, siksi pilkutus*).

- Seuraava sääntö on englanninkieliseen pilkutukseen tottuneelle vaikea: *Koska lauseenvastikkeessa ei ole predikaattiverbiä, ei lauseenvastiketta pilkuteta*. Seuraavissa esimerkeissä lauseenvastikkeet on **lihavoitu**:

„

- **Kirjoittaessaan** tutkimusta hän huomasi metodin puutteet.
- **Voidakseen** ymmärtää talouden logiikkaa on paneuduttava muutamiin yleisiin lainalaisuuksiin.

- Mikäli lauseenvastike on virkkeen keskellä tai lopussa lisähuomautuksen oloisena, sen voi erottaa pilkulla muusta lauseyhteydestä.

„

- Kirjoitus on, **sanoakseni** sinulle suoraan, kieliasultaan kelvoton.

- Jos lauseiden rajalla on kaksi konjunktiota peräkkäin, niiden välissä ei käytetä pilkkua. (Esim. *ja että, ja kun, mutta kun, mutta jos, ja vaikka, että jos jne.*) Lauseiden rajalla voi olla myös kaksi- tai kolmisanaisia konjunktioryhmiä (*ennen kuin, aivan kuin, paitsi jos, sen jälkeen kun jne.*). Yleensä pilkku merkitään tällaisissa tapauksissa konjunktoiden eteen.
- Sanaparin *mitä – sitä* yhteydessä käytetään pilkkua. Pilkku merkitään ennen sanaa *sitä*. Parit *milloin – milloin, jotkut – jotkut, yhtäältä/toisaalta – toisaalta, osaksi – osaksi* pilkutetaan vastaavasti. Pilkku tulee myös sanojen *saati ja vieläpä* edelle.
- Sellaisten vakiintuneiden rinnastusten, *kuten puuta heinää, pari kolme, neljä viisi*, välille ei tule pilkkua.
- Viikonpäivän ja päivämäärän väliin ei tule pilkkua: *Johtoryhmä kokoontuu torstaina 4.8.*
- Jos virkkeen lauseet ovat hyvin lyhyitä, niiden väliltä voi halutessaan jättää pilkun pois.
- Jos virkkeen aloittaa demonstratiivipronomini *se* tai *ne*, jota selitetään relatiivilauseella, voi demonstratiivipronominin ja relatiivipronominin väliltä jättää pilkun pois (Esim. *Se mitä...; Ne jotka...*).

9.3 Puolipiste

Puolipiste on kohtalaisen harvinainen välimerkki, jolle kuitenkin on joskus varsinkin asiatekstissä käyttöä. Nimensä mukaisesti sille voi ajatella sellaisen käyttötarkoituksen, että se sopii paikkoihin, joissa piste olisi liikaa ja pilkku liian vähän. Jos yritetään hakea tarkempaa määritelmää, puolipisteelle voi mieltää saman merkityksen kuin on konjunktioilla *sillä*. *Puolipisteen jälkeen seuraa – aivan kuten pilkunkin jälkeen – pieni kirjain.*

9.4 Kaksoispiste

Kaksoispisteen yleisin käyttötarkoitus tekstissä on se, että sen jäljessä perustellaan tai selitetään jotain. Mikäli kaksoispisteen jälkeinen perusteleva osa on vain yksi lause, aloitetaan lause pienellä kirjaimella. Mikäli taas perusteleva osa käsittää useamman virkkeen, aloitetaan kaksoispisteen jälkeinen virke isolla kirjaimella.

- • Yritysten johtaminen on kokenut mullistuksen: nykypäivänä pelkkä edestä
- johtamisen periaate on toimimaton.

Kaksoispistettä käytetään niin ikään luettelojen ja esimerkkien edellä.

- • Käsillä olevan tutkielman johdanto koostuu kolmesta luvusta: aiheen
- valintaa ja taustaa esittelevästä luvusta, tutkimuskysymykset-luvusta sekä aineistoa käsittelevästä luvusta.

Seuraavanlaisissa tapauksissa kaksoispistettä käytetään havainnollistavan täsmennyksen edellä. Virkkeen lopussa ei käytetä kysymysmerkkiä, koska päälause ei ole kysyvä.

- • Avainkysymys on: millä tavoin meidän tulisi valmistautua palveluiden
- ulkoistamiseen yrityksessämme.

9.5 Yhdysmerkki ja ajatusviiva

Yhdysmerkin käyttötavat

- Yhdyssanan osien rajalla samojen vokaalien välillä (*tasa-arvo*).
- Hahmotusapuna silloin, kun sana on epätavallinen ja vaikea hahmottaa (*esim. pop-opisto – popopisto, tango-ilta – tangoilta*). Tutut ja vain kohtalaisenkin tavalliset sanat taas pyritään kirjoittamaan yhdyssanaksi ilman yhdysmerkkiä (*leasingauto, charterlento*); näissä yhdysmerkin käyttökin on tosin sallittua.
- Yhdyssanan sisältäessä erisnimen (*Martti-niminen, Jokke-koira, Suomi-tietous, pikku-Matti, lama-Suomi*).
- Tapauksissa, joissa yhdyssanan jälkiosa jollain tapaa nimetään (*turvallisuus-käsite on ’käsite nimeltä turvallisuus’, turvallisuuskäsite taas ’turvallisuuteen liittyvä käsite’*).
- Kun yhdyssanan alkuosa on genetiivimuotoinen (*Ruotsin-matka, Ranskan-lähettiläs; kuitenkin voidaan kirjoittaa joko Ruotsin-laiva tai ruotsinlaiva*).
- Rakennusten nimissä (*Finlandia-talo, Nokia-sali*).
- Sellaisissa paikannimissä, joissa myös yhdyssanan perusosa on erisnimi (*Itä-Suomi, Länsi-Uusimaa; myös henkilönnimet kuten Anna-Maija, Yli-Paavola, Hackman-Penttilä*).
- Numeron, merkin tai kirjaimen sisältävissä sanoissa (*14-vuotias, C-duuri, y-kromosomi, e-oppiminen, tuotto-%*).
- Yhdistämään lyhenne yhdyssanan osaksi (*DI-koulutus, MM-kisat, tv-ohjelma*).
- Osoittamaan rinnasteisen yhdyssanan rinnasteiset osat (*viritin-vahvistin*).
- Poiston merkkinä (*etu- ja sukunimi*).

Yhdysmerkki ja välilyönti: Edellä olleissa tapauksissa yhdysmerkki kirjoitetaan siis ilman välilyöntejä. Jos yhdyssanan määriteosana on sanaliitto (*kaksi yhteen kuuluvaa sanaa*), tulee ennen yhdysmerkkiä välilyönti: *Aku Ankka -lehti, Pro Finlandia -mitali, pro gradu -tutkielma, avaimet käteen -periaate*.

Muistisääntö: jos yhdyssanan määriteosassa on välejä, tulee väli myös ennen yhdysmerkkiä. Ellei välejä ole, kirjoitetaan yhdysmerkki kiinni määriteosaan: *Pohjois-Karjala-projekti, A4-kokoinen, 2–4-vuotiaat*.

Ajatusviiva ja rajakohta- eli ääripääilmaukset: Rajakohtaa tai ääripäitä osoittaa yhdysmerkkiä pidempi viiva, useimmiten ns. *endash*-pituinen ajatusviiva. Se kirjoitetaan ilman välilyöntejä: *esim. 20.–24.12, Suomi–Ruotsi-maaottelu, sivut 240–270, vuosina 1970–1982*. Tämä on kuitenkin nykypäivänä lähinnä tekstin ammattimaiseen taittamiseen liittyvä asia, käytännössä on hyväksyttävää käyttää rajakohtailmaisena myös yhdysmerkkiä.

Välimerkkinä käytetyn ajatusviivan (*endash*-pituisen viivan) molemmin puolin tulee välilyönti. Tämä on *– kuten näkyikin –* esimerkki ajatusviivan käytöstä. Ajatusviiva erottaa tavallisimman lauseessa olevan hieman ”*irrallisen*” osan omaksi kokonaisuudekseen.

9.6 Lainausmerkit

Lainausmerkeillä osoitetaan, että jokin ilmaus on lainattu jonkun puheesta tai tekstistä. Lainausmerkeillä voi myös osoittaa, että jokin sana eroaa esimerkiksi tyylistään muusta tekstistä tai on jossain muussa merkityksessä kuin mitä yleisesti ymmärretään. Tällainen on usein turhaa lainausmerkkien käyttöä. **Huonoa käytäntöä edustaisi seuraava:** *En ole varma, ”sopivatko” lainausmerkit tähän. Kuka sen ”tietää”? Täytyisi varmaan ”kysyä” joltain ”kielenhuoltajalta”*.

Huom.! Suomessa lainausmerkit kaartuvat samaan suuntaan: *”näin suomessa”*, esim. englannissa puolestaan *”this the English way”*. Sama pätee puolilainausmerkkeihin.

9.7 Puolilainausmerkit

Puolilainausmerkkejä tarvitaan harvoin, oikeastaan vain kahdessa tapauksessa:

- Niillä osoitetaan lainatun jakson sisäinen lainaus
- Niillä ilmaistaan tieteellisessä tekstissä jonkin sanan tai pidemmän ilmauksen merkitys, (*esim.: Ymmärtää-verbin merkitys voi olla myös 'arvostaa'*).

1, 2, 3, 4, I, II, III, IV...

9.8 Numerot

Perus- ja järjestysluvut

Yleensä kymmentä pienemmät kokonaisluvut kirjoitetaan kirjaimin, ellei kysymys sitten ole matemaattisesta tai tilastollisesta tekstistä. Lisäksi tasaluvut sata, tuhat ja miljoona kirjoitetaan kirjaimin, jollei haluta erityisesti korostaa, että kysymyksessä on täsmällinen luku. Arabialaisessa numerojärjestelmässä numerot 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 ja 0 vastaavat peruslukuja.

Järjestysluku voidaan osoittaa kahdella tapaa:

- Liittämällä . (*piste*) numeron perään: *4. 57.*
- Liittämällä järjestysluvun tunnus luvun perään (*100:s*). Näin tehdään lähinnä silloin, kun järjestysluku joutuu virkkeen loppuun viimeiseksi.

Mainituista pisteen käyttö on siis yleisempi tapa. Lisäksi joissakin yhteyksissä käytetään tapaa merkitä järjestysnumero roomalaisin kirjaimin (*esim.: IV (= neljäs)*).

Sijamuotojen merkintä lukuihin

Numeroon liitettävä sijapäätte otetaan vastaavan lukusanan viimeisestä taipuvasta osasta. Luvuissa 11–19 viimeinen osa on taipumaton, joten se on sama kaikissa sijamuodoissa. Tällöin sijapäätte otetaan toista-osaa edeltävästä osasta.

Peruslukujen sijamuodon merkintä

3:n (<i>kolmen</i>)	3:ssa (<i>kolmessa</i>)
5:n (<i>viiden</i>)	5:ssä (<i>viidessä</i>)
30:n	30:ssä
16:n (<i>kuudentoista</i>)	16:ssa (<i>kuudessatoista</i>)
3:a (<i>kolmea</i>)	3:een (<i>kolmeen</i>)
5:tä (<i>viittä</i>)	5:een (<i>viiteen</i>)
30:tä	30:een
16:ta (<i>kuuttatoista</i>)	16:een (<i>kuuteentoista</i>)

Järjestyslukujen sijamuodon merkintä

1:nen (<i>ensimmäinen</i>)	100:tta (<i>sadatta</i>)
3:s (<i>kolmas</i>)	17:ttä (<i>seitsemättät.</i>)
100:s (<i>sadas</i>)	1:ssä (<i>ensimmäisessä</i>)
17:s (<i>seitsemäst.</i>)	3:nnessa (<i>kolmannessa</i>)
1:sen (<i>ensimmäisen</i>)	100:nnessa (<i>sadannessa</i>)
3:nnen (<i>kolmannen</i>)	17:nnessä (<i>seitsemännessät.</i>)
100:nnen (<i>sadannen</i>)	1:seen (<i>ensimmäiseen</i>)
17:nnen (<i>seitsemännent.</i>)	3:nteen (<i>kolmanteen</i>)
1:stä (<i>ensimmäisestä</i>)	100:nteen (<i>sadanteen</i>)
3:tta (<i>kolmatta</i>)	17:nteen (<i>seitsemänteent.</i>)

Huom.! Numeroon lisätään sijapäätte vain, jos viereinen sana ei ole samassa sijamuodossa: *Esim. Kaikilla 13 haastatellulla oli sama koulutustausta.*

9.9 Iso ja pieni alkukirjain

- Isolla kirjaimella aloitetaan virke.
- Isoa alkukirjainta voidaan käyttää kunnioituksen ja kohteliaisuuden merkinä.

Esim.

Isä, Poika ja Pyhä Henki, Jumala, Hän, Luoja, Tasavallan Presidentti, Sinä, Te.

*(Ammattinimikkeet tai oppiarvot kuten esimerkiksi **professori**, **tohtori**, **lehtori**, **maisteri** kirjoitetaan suomessa pienellä alkukirjaimella.)*

- Isoa alkukirjainta käytetään erisnimissä. Jos erisnimi koostuu kahdesta osasta, yleensä vain ensimmäinen osa kirjoitetaan isolla.

Esim.

Pyhä raamattu, Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos, Aalto-yliopisto, Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu.

*(Järjestöjen, oppilaitosten, lehtien yms. nimet on rekisteröity mahdollisesti poiketen tästä käytännöstä. Niinpä: **Helsingin Sanomat**, **Matemaattisten Aineiden Opettajien liitto**.)*

- Pienellä alkukirjaimella kirjoitetaan (*yleensä*) yleisnimet. Yleisnimiä ovat mm. kielten nimet ja erisnimistä johdetut sanat:

suomen kieli, suomi (kielen nimenä), suomalainen, suomalaisuus, savolainen

- Pienellä kirjoitetaan myös kuukausien, viikonpäivien, juhlien sekä historiallisten tapahtumien ja aikakausien nimet:

tammikuu, sunnuntai, jouluku, vappu, keskiaika, renessanssi, jatkosota

9.10 Lyhenteet

Lyhenteitä on syytä käyttää harkiten; usein niiden käyttö on kirjoittajalle itselleen selvää, mutta niiden tulkinta ei aina ole yhtä selvää lukijalle. Tyyliin liittyvä seikka on se, että asiatekstissä lyhenteitä pyritään välttämään, sillä lyhenteet ovat aina tyyliin jonkin verran arkisia. Esimerkiksi valtioiden, yritysten tai järjestöjen lyhenteitä ei tulisi käyttää virallisissa asiakirjoissa.

Muut kuin yleisesti tunnetut lyhenteet on tekstissä selitettävä, kun ne esiintyvät ensimmäisen kerran.

Esim.

Kriittinen diskurssianalyysi (CDA) on menetelmä, jonka suosio on kasvanut 1990-luvulta alkaen. CDA:n päätarkoituksena on – –

Tavallisin tapa muodostaa lyhenteitä on jättää sanan lopusta osa pois. Tavanomaisia ovat esimerkiksi seuraavat:

puh. (puhelinnumero), maist. (maisteri), esim. (esimerkiksi), milj. (miljoona)

Usein toistuvat lyhenteet voivat olla vielä lyhyempiä:

m (metri), p. (puhelinnumero)

Sanaliittojen loppulyhenteissä jätetään sanojen väliin välilyönti, yhdyssanoissa lyhenteen osat kirjoitetaan yhteen.

kauppat. maist. (sanaliitto kauppatieteiden maisteri), toim.joht. (yhdyssana toimitusjohtaja).

Koostelyhenteet muodostetaan koostamalla lyhenne sanan kirjaimista. Tavallisia tällaisia ovat

mm. vrt. (vertaa) ja ks. (katso)

Sisälyhenteet muodostetaan sanan alusta ja lopusta ja mahdollisesti keskeltä otetuista kirjaimista. Niiden jälkeen ei tule pistettä:

klo, tri, Tre, Hki, nro

9.11 Yhdyssanat ja sanaliitot

Yhdyssanat ovat monille kirjoittajille ongelmallisia, ja kokenutkin kirjoittaja joutuu usein pohtimaan kysymystä ”yhteen vain erilleen”. Säännöstö ei ole lainkaan aukoton, ja monesti kirjoittaja joutuu turvautumaan omaan intuitioonsa.

Ongelmallisuus kuitenkin ”saisi” koskea lähinnä hankalia erikoistapauksia, esimerkiksi mahdollista sanaliiton vakiintumista/muuttumista yhteen kirjoitetuksi termiksi. Jos et näe syytä kirjoittaa yhteen tai huomaa mitään outoa esimerkiksi seuraavissa: informaatio teknologia, pääkaupunki seutu tai seminaari esitelmä, on valitettavan vaikea kohentaa kirjoitustaitoasi pelkällä oikeinkirjoitussääntöjen kertauksella. Tekstinkäsittelyohjelmien kielenkorjaustoiminto toki auttaa varsinkin tällaisissa perustapauksissa.

Pitkälti yhdyssanoissa ja sanaliitoissa on kyse kielen hahmottamisen tajusta; yhdys-sanat ovat niin yleisiä suomen kielessä, että kukaan ei voi jokaisen sanan kohdalla pysähtyä pohtimaan mahdollista sääntöä siitä, kirjoitetaanko sana yhdyssanaksi vai sanaliitoksi. Seuraavassa esitetään pikainen kertaus muutamasta perussäännöstä.

- Tapaukset, joissa substantiivia edeltää toinen nominatiivimuotoinen substantiivi, kirjoitetaan aina yhteen. Nominatiivimuodon voi korvata myös s-loppuinen yhdys sanamuoto:

informaatioteknologia, hoitokoti, kermaviili, ukkosilma.

- Samalla logiikalla myös yhdysmerkkiä vaativat tapaukset ovat yhdyssanoja:

Peugeot-auto, Juhana-herttua, Braun-hammasharja.

- Jos adjektiivi edeltää substantiivia, on yleensä kyseessä sanaliitto (*pitkä matka*). Sääntö pätee niihinkin tapauksiin, joissa adjektiivi on taipumaton:

aika lailla, koko paljon, viime kädessä.

- Jotkin adjektiivin ja substantiivin yhtymät ovat kuitenkin vakiintuneet sillä tavoin yhtenäisiksi käsitteiksi, että ne kirjoitetaan yhteen:

kevytmaito, omakuva, tosiseikka.

- Genetiivimuotoisen substantiivin ja sitä seuraavan substantiivin muodostamat liitot ovat usein vaikeatulkintaisia, ja monissa tapauksissa sekä sanaliitoksi että yhdyssanaksi. kirjoittaminen on mahdollista. Ratkaisevaa useimmiten on se, onko kokonaisuus vakiintunut yhdeksi termiksi ja vaihtuuko merkitys kirjoitus tapojen mukaan:

*äidinkielen opetus tai äidinkielenopetus, öljyn tuonti tai öljyntuonti
(huom. kuitenkin: Suomen öljyntuonti).*

- Usein ilmausten vakiintuneisuutta voi maistella esim. kokeilemalla, miten sana painottuu. Jos paino on vain ensi tavulla (*linnunlaulu*), on yhdyssana looginen vaihtoehto. Jos taas molemmat osat painottuvat (*linnun laulu*), on kyse sanaliitosta. (*Vrt. Linnun laulu häiritsi (yhden tietyn), linnunlaulu häiritsi (yleisesti).*)
- Paikannimet käsitetään yleensä yhdyssanoiksi:

Biskajanlahti, Kanariansaaret.

Jos jälkiosa on erisnimi tai yhdyssana, nimet kirjoitetaan sanaliitoiksi:

Atlantin valtameri.

- Kielten nimet ovat sanaliittoja:

suomen kieli.

- Jos genetiivimuotoisen yhdyssanan alkuosana on erisnimi, käytetään yhdysmerkkiä:

Venäjän-matka.

- Kahden samassa sijassa olevan substantiivin rinnastukset ovat sanaliittoja:

mullin mallin, aamuin illoin, alun perin.

- Nominatiivi- tai genetiivialkuiset yhdysadjektiivit kirjoitetaan yhteen. Näin silloinkin, kun jälkiosana on -inen-loppuinen adjektiivi, joka voi olla myös taipumaton:

jääkylmä, moniosainen, jokavuotinen, viimeaikainen.

- Genetiivialkuisissa yhdysadjektiiveissa on enemmän vaihtelua: yhteen kirjoitetaan yleensä ne, joissa alkuosana on pronomini tai lyhyt adjektiivi:

senhetkinen, samanpainoinen.

- Jos infinitiiviä tai partisiippia edeltää määrite, kirjoitetaan ilmaus tavallisimmin sanaliittona:

lukuun ottamatta, huomioon ottaen, varteen otettava, merkille pantava, niin sanottu.

Mutta

- Yhdyssanoiksi tavataan katsoa tapaukset, joissa merkitys on erikoistunut:

asiantunteva, asiaankuulumaton, luotaantyöntävä, ennennäkemätön, ohimennen, vastaansanomaton.

- Jos -minen-johdosta edeltää adverbiaali, on tavallisimmin kyse sanaliitosta:

kotiin jääminen, maalle muuttaminen, yhteen sovittaminen (kuitenkin esim. työn ja perheen yhteensovittaminen).

- Yhdysverbit kirjoitetaan yhdyssanoiksi:

ylläpitää, laiminlyödä.

- Kaksitavuiset alkusointuiset vahvistussanat kirjoitetaan yhteen jälkiosansa kanssa:

upouusi, supisuomalainen, ypöyksin.

- Päin kirjoitetaan yhteen sitä edeltävän lyhyen adverbien kanssa (*pidemmät ovat rajatapauksia*). Erilleen päin kirjoitetaan sitä edeltävästä pronominita tai substantiivista:

altapäin, ylöspäin, sielläpäin, sinnepäin, edeltäpäin tai edeltä päin alhaalta päin tai alhaaltapäin - kotiin päin, teillä päin, Helsingissä päin.

- Pronomini ja sitä seuraava postpositio kirjoitetaan erilleen:

sen takia, sitä paitsi, muun muassa.

9.12 Ongelmallisia viittaussuhteita tekstissä – pronomineista

Varsinkin pronominit ovat tekstin tekijälle usein ongelmallisia viittaussuhteidensa kannalta. Viittausten ongelmat saattavat johtua siitä, että kirjoittaja ei halua toistaa pronominin korrelaattina olevaa sanaa, vaan kokee, että se (*sana*) syystä tai toisesta pitää korvata pronominilla. Näin ei kuitenkaan aina ole, vaan selvyiden vuoksi toisto – esimerkiksi pikemmin kuin sanan se käyttö, on monesti paikallaan. Toinen ongelma on, että vieraiden kielten mallin mukaisesti sanoja kuten tämä, nämä, se, tuo, ne jne. käytetään ikään kun painottavassa asemassa. Monille kirjoittajille on muuten helmasynti, että etenkin *tämä*-pronominia toistetaan liikaa ja epäselväksi usein samalla jää, mihin tämä viittaa.

Huonoja esimerkkejä pronomien käytöstä:

*Diskurssianalyysiin liittyy teoreettisesti sosiaalinen konstruktionismi.
Se juontaa juurensa 1950-luvun alkupuolen kielitieteeseen...*

Huono siksi, että *se*-pronominin viittaussuhde on epäselvä: kumpi juontaa juurensa, konstruktionismi vai diskurssianalyysi.

*G. H. Mead tunnetaan sosiaalibehaviorismin teoriasta. **Tämä** teoria on vaikuttanut...*

Huono siksi, että esimerkissä *tämä*-sana on täysin turha.

Relatiivipronominien *joka* ja *mikä* viittaussuhteet ovat nekin usein hankalia. Nyrkisääntönä voi pitää mielessä, että *joka* viittaa (*yleensä*) vain sitä edeltävän lauseen viimeiseen sanaan tai lausekkeeseen, *mikä* taas koko lauseeseen.

Vertaa seuraavia esimerkkejä:

*Goldberg esittää artikkelissaan **teorian**, **joka** haastaa vallitsevan...*

*Goldberg esittää artikkelissaan **teorian**, **mikä** haastaa vallitsevan...*

Ensimmäisessä siis teoria haastaa. Toisessa taas se, että Goldberg esittää *teorian*, haastaa.

” AKATEEMINEN
KIRJOITTAMINEN

A! Aalto-yliopisto